گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤايەتى وكومەلناسى)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

دەربڕینێن سوپاسیكرنێ د زمانێ كوردیدا
ڤەكۆلینەكا پراگماتیكییە

د.شێرزاد سەبری عەلی و ئەیاد فەیزوللاهعثمان
كۆلیژا پەروەردا بنیات، زانكویا دهوك، هەرێما كوردستانێ – عێراق

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەكولینێ: *27* كانوینا دووێ *2019*، مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤكرنێ:*28* گولانێ *2019*))

پۆختە

سوپاسیكرن كردەیەكا گرنگە د ناڤ كردەیێن ئاخفتنێدا، كو دچیتە د ناڤ بیاڤێ پراگماتیكێدا. ئەڤ ڤەكۆلینە یا تایبەتە ب دیاركرنا دەربڕینێن سوپاسیكرنێ د ناڤ ئاخفتنا خەلكێ گۆڤەرا بەهدینیدا. ڤەكۆلین ب ناڤونیشانێ:(دەربڕینێن سوپاسیكرنێ د زمانێ كوردیدا)، هەولددەت بزانیت، كا د هەر باردۆخەكێ دەستنیشانكریدا، دەربڕینێن كیژ ستراتیجیەتا سوپاسیكرنێ هاتینە بكارهینان. ڤەكۆلین ل دویڤ رێبازا وەسفی شیكاری هاتییە ئەنجامدان و بۆ گەهشتنا زانینا رێژەیا دەربڕینێن هەر ستراتیجیەتەكا سوپاسیكرنێ پەنا بۆ شێوازێ ئامارێ هاتییە برن. ئارمانجا سەرەكی ژ ئەڤێ ڤەكۆلینێ ئەوە بهێتە زانین، كا د هەر بارودۆخەكێ هەلبژارتیدا، دەربڕینێن كیژ ستراتیجیەتا سوپاسیكرنێ هاتینە بكارهینان و رێژەیێن ئەوان ژ سەدی چەندن و ب ئەڤێ چەندێ ڤەكۆلین گەهشتییە چەند ئەنجامێن گرنگ. ئەڤ ڤەكۆلینە ژ دوو پشكان و پێشەكییەكێ پێكدهێت، پشكا ئێكێ ب ناڤونیشان:(سوپاسیكرن و پراگماتیك)یە، كوتێدا بەحسێ پێناسەیا سوپاسیكرن و سوپاسكرن و پراگماتیك و ستراتیجییێن سوپاسیكرنێ هاتییە كرن و پشكا دووێ یا تایبەتە ب (دەربڕینێن سوپاسیكرنێ د زمانێ كوردیدا).

پێشەكی

1-ناڤونیشانێ ڤەكۆلینێ:

ئەڤ ڤەكۆلینە ب ناڤونیشان(دەربڕینێن سوپاسیكرنێ د زمانێ كوردیدا، ڤەكۆلینەكا پراگماتیكییە)، كو تێدا هەول هاتییە دان بەحسێ ئەوان دەربڕینان بهێتە كرن، ئەوێن بۆ سوپاسیكرنێ دهێنە بكارهینان، ئەوژێ ل دەڤ ئاخڤتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی.

2-گرنگییا ڤەكۆلینێ:

گرنگییا ئەڤێ ڤەكۆلینێ د ئەڤان هەر دوو خالێن ل خوارێدا دیاردبیت:

أ-ئەڤ بابەتە بابەتەكێ گرنگە د ژیانا تاكەكەسێن جڤاكیدا و رۆژانە ل دەڤ خەلكی دهێتە بكارهینان، بەرامبەر ئەو كارێ هاتییە ئەنجامدان.

ب-ل دویڤ زانیارییێن مە، هەتا نوكە چ ڤەكۆلین ل سەر ئەڤی بابەتی د زمانێ كوردیدا نەهاتییە نڤێسین.

گوڤارا زانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مرۆڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

3-سنووری ڤەکۆلینێ:

بۆ ئەنجامدانا ڤەکۆلینێ، (50) کەسێن خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی هاتینە وەرگرتن، کو دیتن و بۆچوونێن ئەوان د چەند بارودخێن جیاوازدا ل دۆر کردەیا سوپاسیکرنێ هاتینە وەرگرتن.

4-رێبازا ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ل دویڤ رێبازا وەسفی شیکاری هاتییە ئەنجامدان.

5- پرسیارێن ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە هەولددەت بەرسڤا ئەڤان خالان بدەت:

1-د بارودۆخێ بکارهینانا ستراتیجیەتێن سوپاسیکرنێدا ل دەمێ زڤراندنا پەرتووکا هەڤالێ خۆ یێ قوتابخانێ، دەربڕینێن کیژ ستراتیجیەتان هاتینە بکارهینان ؟

2-د بارودۆخێ بکارهینانا ستراتیجیەتێن سوپاسیکرنێدا ژ لایێ دایکێڤە ل دەمێ کچکا ئەوێ مەساجێ بۆ بکەت، رێژەیا دەربڕینێن سوپاسیکرنێ یێن بکارهاتی چەوانە؟

3-د بارودۆخێ سوپاسیکرنا کەسەکیدا ل دەمێ ڤەگەڕاندنا قەرێ ئەوی، دەربڕینێن کیژ ستراتیجیێن سوپاسیکرنێ هاتینە بکارهینان؟

4-د بارودۆخێ کەسەك جلوبەرگێن جەژنێ بۆ زارۆکێن کەسەکێ هەژار بکریت و کەسێ هەژار ب سوپاسیکرنێ رابیت، چ دەربڕینێن کیژ ستراتیجییا سوپاسیکرنێ هاتینە بکارهینان و رێژەیا ئەوان چەندەدە؟

5-دبارودۆخێ سوپاسیکرنا مامۆستایەکیدا کو بێ بەرامبەر وانە ژبۆ زارۆکێن کەسەکی شرۆڤە و روهن کربن. رێژەیا دەربڕینێن سەر ب ستراتیجییێن سوپاسیکرنێڤە چەوانە؟

6- د ئەوی بارودۆخیدا، ل دەمێ سوپاسیکرنا کەسەکی بکەی، کو ترۆمبێلا ئەوی بۆ کارەکێ بچویك بکارهینابیت و پانزینا ئەوێ تژی کربیت.دەربڕینێن کیژ ستراتیجی هاتینە بکارهینان و رێژەیا هەر ئێك ژ ئەوان چەندە؟

7- د ئەوی بارودۆخیدا، ل دەمێ سوپاسیکرنا کەسەکی بکەی کو دەمەکێ خۆیێ گرنگ ب کارەکێ تەڤە بوراندبیت. رێژەیا دەربڕینێن هەر ستراتیجیەکێ چەندە؟

8- د بارودۆخێ کەسەك کارەکێ گران ب برازایێ خۆ بکەت و رابییت ب کردارا سوپاسیکرنێ. کیژ ستراتیجی هاتییە بکارهینان و رێژەیا دەربڕینێن هەر ستراتیجیەکێ چەندە؟

6- پشکێن ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو پشکان پێکدهێت. پشکا ئێکێ: ب ناڤونیشان:(سوپاسیکرن و پراگماتیك)، کو ئەڤان تەوەران ب خۆڤە دگریت:(پێناسەیا سوپاسیکرنێ)، (سوپاسیکرن وەکو کردەیا ئاخفتنێ)، (پراگماتیك و سوپاسی)، (تیۆرا رەوشتی و سوپاسیکرن)، (چاوایيا کارکرنا سوپاسیکرنێ)، (بەرسڤدانا سوپاسیکرنێ)، (ستراتیجیەتێن سوپاسیکرنێ).

گوڤارا زانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، ب‌پ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

پشكا دووێ ب ناڤونيشان:(دەربڕينێن سوپاسيكرنێ د زمانێ كورديدا)، كو هەشت بارودۆخان ب خۆڤە دگريت.

پشكا ئێكێ: سوپاسيكرن و پراگماتيك

1- پێناسەيا سوپاسيكرنێ:

سوپاسيكرن بابەتەكێ گرنگە و كريارەكا بەردەوام بكارهاتييە د ناڤبەرا تاكەكسێن هەر جڤاكەكيدا. ئانكو ئەم دشێين بێژن، د ناڤ هەمی كەلتوور و جڤاكاندا هەبوونا خۆ هەيە و ب مەبەستا ڕازيبوون و مانديبوون و ڕەنجا كەسێ بەرامبەر، يان ب مەرەما كارێ كەسێ هاتييە ئەنجامدان دەربڕينێن سوپاسيكرنێ دهێنە بكارهينان.

سەبارەت پێناسەيا سوپاسيكرنێ زانايان ب چەند شێوەيەكان پێناسەكرييە. ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان پێناسەيانە:

1-(سێريل) سەبارەت پێناسەيا سوپاسيكرنێ دبێژيت: سوپاسيكرن كردەيەكا مەبەستێيە ژ لايێ ئاخفتنكەريڤە وەكی كاردانەڤەيەكێ‌هاتييە دروستكرن ژبۆ كردەيەكا بورى كو ژ لايێ گوهداريڤە هاتييە جێبەجێكرن، ل ڤێرێ ئاخفتنكەر هزردكەت ئەوی مفا يێ گەهاندييە ئەوی/ ئەوێ.(Searle, 1969, 65)

2-(ئيسێنتن و بودمان) ل دۆر پێناسەيا سوپاسيكرنێ دبێژن: سوپاسيكرن ئێك ژ جۆرێن كردەيا مەبەستێ (illocutionary act) يە كو ئاخفتنكەر پێ ڕادبيت ل دويڤ ئەوێ كردەيا بەرى وەختى ژ لايێ گوهداريڤە هاتييە ئەنجامدان.(Eisenstein &Bodman, 1986, 167)

3-(چێنگ) د پێناسەكرنا سوپاسيكرنێدا دبێژيت: سوپاسيكرن كارەكێ هەڤالينييە، ئارمانجا ئەوێژى بەرچاڤكرنا ڕێزگرتنێيە ژبۆ بەرززاگرتنا پەيوەندييێن هەڤالينييێ، پێخەمەت مانا ڕێز و ڕەوشتى و دروستكرنا كەشەكێ گونجايێ كۆمەلايەتى.(Cheng, 2005, 12)

4-(كولماس) دوو پێناسەيان بۆ سوپاسيكرنێ دياردكەت. ب ئەڤى ڕەنگى:

أ سوپاسيكرن دەربڕينەكا دەڤكى (سەرزارى) يا ڕاستگۆيانەيە،گرێداى چەند كارەكێن كەسێ هاريكەرە، يان ژى ئەنجامێ ئەوى كارييە(مەرەم پێ ل ڤێرێ سوپاسيكرن ئەنجامێ ئەوى كاريە يێ هاتييە ئەنجامدان). (Coulmas, 1981, 74)

ب-سوپاسيكرن ئاميرەكێ ستراتيجييە كارێ ئەوى يێ هەرە گرنگ ژبۆ ڕاگرتنا پەيوەندييێن ڕەوشتييە دناڤبەرا دوو كەساندا.(Coulmas, 1981, 81)

5-(ئاجيگەم) دبێژيت: سوپاسيكرن كردەيەكا نەريتييە ل دويڤ گونجاندنا جڤاكى، سازييان و پێدڤياتييێن ئەوان دهێتە ئەنجامدان.(Agyekum, 2010, 81)

6-(هاڤەرگەيت) دبێژيت: سوپاسيكرن ب خزمەتكرنا مەبەستەكا تايبەتا ڤەگەڕاندنا هەڤسەنگى و مفا وەرگرتنێ د ناڤبەرا ئاخفتنكەرى و گوهداريدا ڕادبيت؛ ئەڤەژى

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤايەتی وكومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

كريارەكا سەرزارييە ژبۆ ڤەگەڕاندنەكا هێماى يا تێچوويا هاتييە بەخشين ژ لايێ گوهداريڤە ژبۆ مفاگەهاندنا ئاخفتنكەرى.(Haverkate, 1988,391)

ژ ئەنجامێ ئەڤان هەمى پێناسەيان د شياندايە بێژين: سوپاسيكرن كردەيەكا ئاخڤتنێيە و سروشتەكێ پراكتيكى هەيە ل دەمێ دهێتە پێشكێشكرن، كو ژلايێ كەسەكيڤە دهێتە بكارهينان بۆ كەسەكێ دى، ئەوژى ژبەر كارپێشكێشكرن و مانديبوون و خزمەت پێشكێكرنا ئەوى كەسييە. ئەڤ كردەيە وەكو نەريتەكييە و دەربڕينێ ژ هەبوونا ڕێزگرتن و قەنجى زانينێ دكەت.

2-سوپاسيكرن وەك كردەيا ئاخڤتنێ:

(سێريل)ى سوپاسيكرن وەك دەربرينا كردەيەكا مەبەستێ دياركرييە. ددەمێ سوپاسييێدا، ئاخفتنكەر سوپاسگوزارييێ دەردبڕيت ژبۆ كارەكێ پێشوەخت ژ لايێ گوهداريڤە هاتيە ئەنجامدان كوژبۆ گوهدارى يێ مفادارە. (سێريل) كردەيا سوپاسيكرنێ ب ئەڤى ڕەنگێ ل خوارێ ل دويف چەند ياسايەكاشرۆڤەدكەت:

-ياسايا دەستەواژەيا ناڤەرۆكێ: كردەيا بورى Kهاتييە ئەنجامدان ژ لايێ G.

-ياسايا ئامادەكارييێ: K مفاى بگەهينيتەA (ئاخڤتنكەرى) و Aهزربكەت كو K مفايێ گەهاندييەA.

-ياسايا دلسۆزييێ: A هەستێ سوپاسگۆزارى و ڕێزلێگرتنێ هەبيت بۆ K .

-ياسايا بنچينەيى : كو ب دەربرينا سوپاسگوزارى و ڕێزلێگرتنێ دهێتە هژمارتن.

(*K* كردە، *A* ئاخفتنكەر، *G* گوهدار). (Searle, 1969, 67)

سەرەراى ئەڤێ چەندێ هەمييێ،بەلێ ئەڤە ب تاكە ڕێك ژبۆ دياركرنا سوپاسيكرنێ ناهێتە هژمارتن. هندەك جاران ياسايێن (سێريل)ى دهێنە شكاندن. بۆ نموونە ل دەمێ سوپاسى ب شێوەيێ ترانەڤە دهێتە بكارهينان يان هەروەكى د دائێخستنا گفتوگۆيەكێدا يان ژى د ڕازيبوون و ڕەتكرنا پێشكێشكرنەكێدا كاردكەت. ژلايێ سۆسيۆلوجيڤە هاتييە پێشنياركرن، كو سوپاسى نەريتەكێ پشتەڤانييێە كو ل گەل ڕەوشتى يێ هاوبەشە (ژێدەرى بەرێ، 67) و كارتيكرنا سوپاسيكرنێ يا كۆمەلايەتى مفايە كو ژلايێ كەسەكيڤە هاتييە دان.

(باچ و هارنيش)ڕابووينە ب دياركرنا هندەك شرۆڤەكارێن دى ژبۆ كردەيا سوپاسيكرنێ، كو ل خوارێ دياردبن:

د دياركرنا Dدا، Aسوپاسييا Gژبەر Rئەگەر A دەربڕيت: ((*A* ئاخفتنكەر، *G* گوهدار، *D* دەربرين، *R* بارەكێ تايبەتە كو پێدڤى ب سوپاسيكرنێيە).

أسوپاسيكرنێ بۆ Gژبەرr، و

ii مەبەست كو Gد ئەوێ باروەرێدايە كو A يێ سوپاسگوزارە بۆ G ژ بەر R، يان

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

i مەبەست كو دەربڕینا ئەوی د ئاستێ پێشبینییا كۆمەلگەهێدایە كو ئێك سوپاسییێ دەربڕیت ل سەر مفا گەهشتنێ، و

ii مەبەست كو G دەربڕینا A وەرگریت وەكی دئاستێ پێشبینیییێدا.

"بێ سوپاسی" A سوپاسییا G دكەت ژبۆ پێشكێشكرنا R و ئەوێ پێشكێشكرنێ ڕەتدكەت (Bach and Harnish, 1979, 52).

(A ئاخفتنكەر، G گوهدار، D دەربڕین، R بارەكێ تایبەتە كو پێدڤی ب سوپاسیكرنێیە).

پێناسەیا سوپاسیكرنێ یا هەرە ڕوهن، ئاماژەیێ بهندێ ددەت،كو هەستێ ڕاستەقینەیێ سوپاسیكرنێ یێ گرنگ نینە، بەلێ ل جهێ ئەوێ دەربڕینا سوپاسیكرنێ دڤێت د پێشبینی و ئاستێ ئەوێ كۆمەلگەهێدابیت یا كو ئاخفتنكەرو گوهدار تێدا دژین. هەروەكی (لیچ - 1983) سوپاسیكرنێ ژلایێ دیتنێن كۆمەلایەتیڤە ددەتە دیاركرن و دبێژیت: سوپاسییێ گرنگییەكا زۆرهەیە ژبۆ مۆكمكرنا پەیوەندییێن خزمایەتی دناڤبەرا تاكەكەسێن كۆمەلگەهێدا، چونكی ئاخفتنكەر دبیتە قەردارێ گوهداری و بڕێكا سوپاسیكرنێ دێ شێت چەندەكێ ژ ئەوی قەری ل سەرملێت خۆ ڕاكەت، ئەڤ چەندەژی لدویڤ پیڤەرێن كۆمەلایەتییێن ئەوان و وەكی كردارەكا ڕەوشتی پەیوەندییێن ئەوان بهێزی ڕادگریت.(Cheng, 2005, 12)

ژ هەژی ئاماژەدانێیە كو دبیت ل ڤێرێ هندەك كەس هزربكەن، نەهەمیگاڤان پەیڤا سوپاس ژبۆ سوپاسیكرنێ دهێت،هەتاكو هەمان پەیڤ د كەلتوورێن جیاواز ژیدا دبیت هندەك جاران كارێ ئەوێ ژ سوپاسیكرنێ یێ جیاواز بیت، هەروەكی (ئاستون-1995) ددەتە دیاركرن، كو پەیڤا سوپاس گەلەك جاران گرتنا ئاخفتنێ ژێ دهێت. سەرەرای هندێ (ئایسنستاین و بەدمەن-1986) هەروەسا (روبن -1983) دیاردكەن، كو بكارهینانا دەربڕینا(سوپاس بۆ تە) دشێت نەبتنێ ئاماژەیێ بدەتە سوپاسییێ، بەلێ ژبۆ هندەك كارێن دی یێن زمانی ژی دهێتە بكارهینان، وەكی ستایش و گرتنا ئاخفتنێ، بۆنموونە: (ئەڤە بۆ یاتە دڤیا بێژی؟ گەلەك سوپاس، گەلەك سوپاس بۆتە دێ شێی بێدەنگ بی؟)(ژێدەرێ بەرێ، 14)

3- پراگماتیك و سوپاسی:

پراگماتیك ئەو جۆرە خواندنەیە ل سەر چەوانییا بكارهینانا زمانی ژ لایێ خەلكیڤە كو یا شیاو و گونجای بیت ژبۆ ناڤەرۆكا كارلێككەران (تفاعلات)، ئەڤ چەندەژی هاریكارییا ئەوی خەلكی دكەت ژبۆ ب دەستڤەهینانا ئارمانجێن ئەوان یێن پەیوەندیكرنێ (Cheng, 2010, 257).

1-پراگماتیك و سوپاسیكرن دكەلتوورێن جیاوازدا(Cross-Cultural Pragmatics):

پراگماتیك دكەلتوورێن جیاوازدا خاسلەتەكا نویە،ل دوماهیكێن سەدێ بیستێپەیدابوویەهەروەكی(توماس)ددەتەدیاركر

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

ن،کوهەرپەیوەندییەکادناڤبەرادووکەساندا،کودهەربارەکێتایبەتدابن،دزمانوبەگگراوەندەییکەلتووریدا هەڤپشکنابن.(Thomas, 1983, 91)ڤەکولینێن پراگماتیکێ دکەلتوورێن جیاوازدا گرنگییەکا زۆر ددەنە شرۆڤەکرنا جیاوازییێن دناڤبەرا دوو زمان و کەلتوراندا پەیدادبن، ب تایبەتیژی جیاوازییێن زمان و کەلتووری ئینگلیزی ل گەل زمانێن دی یێن نەرۆژئاڤای مینا یابانی، چینی، عەرەبی، کوردی.. هتد.(Nadia, 2015, 5) هەر ژبەر ئەڤێ ئێکێ ئەم دشێین ڕوهنکرنەکێ بدەینە دیارکرن، کو کردەیەکا ئاخفتنێ مینا سوپاسیکرنێ ژی پێدڤی ب ئاستەکێ بلندێ پراگماتیکێ هەیە ژبۆ زانینا چەوانییا سوپاسیکرنێ دکەلتوورەکێ جیاوازدا، سەرەرای زانینا دەمێ گونجای یێ سوپاسیکرنێ، چونکی دبیت دهندەك دەماندا و دبارودوخەکێ تایبەتدا سوپاسیکرن دکەلتورێ مللەتەکیدا یا پێدڤی بیت، بەلێ دهەمان دەم و بارودۆخدا دکەلتوورەکێ مللەتەکێ دییێ جیاوازدا پێدڤی ب سوپاسیکرنێ نەبیت، ژ بەر ئەڤێ یەکێ ئەگەر کەسێ دووێ یێ شارەزای کەلتوورێ ئێکێ نەبیت دبیت تووشی کەلەك ژ ئاریشان ببیت ژ ئەوان ژی تێکچوونا ڕۆخسارێ ئەوی یێ پوزەتیڤ، و کێمبوون د چاڤێ کەسێ بەرامبەردا.

بۆ نموونە د کەلتوورێ کورداندا، ل دەمێ ئێڤارێ پێنجشەمبی، تۆ خێرەکێ ل سەر گورستانێ یان ل مالێ بدەیە، کەسەکی یان مالەکی، ئەو کەس یان ئەو مالا جیران دێ بێژیتە تە:(سوپاس بۆ تە، خودێ قەبیل بکەت)، بەلێ ئەڤ چەندە و ئەڤ کارە د کەلتوورێ ئینگلیزاندا نینە و ئەو ب ئەڤان هەلکەفتان ڕانابن، لەوا ل ڤێرێ پێشکێشکرنا خێرێ بۆ ئەوان، دێ ب سەرسورمان بینن و ڕەنگە ب خەلەت تێبگەهن.

2-سوپاسیکرن و پرگماتیك د فێربوونا زمانێ دووێدا:

پراگماتیك دزمانێ دووێدا پێکهاتییەژ لقەکی ژ لقێن ڤەکولینێن زمانێ دووێ، کو ب خواندنێ ل سەر چەوایا تێگەهشتن و جێبەجێکرنا کریارێن زمانڤانی دزمانەکێ دەستنیشانکریدا ژلایێ ئاخفتنکەرێ نەیێ زمانێ ڕەسەن ڕادبیت و ئەو ئاخفتنکەر دێ چەوا زانیارییێن پراگماتیکی د زمانێ دووێدا پەیداکەن.(Kasper, 1992, 203)ئەڤ ڤەکولینێن ب ئەڤی شێوەی دهێنە ئەنجامدان، پێنج بوارێن جیاواز بخۆڤە دگرن ژ ئەوان: تێگەهشتنا پراگماتیکی، بەرهەمهینانا کارێن زمانڤانی، پێشڤەچوونا شیانێن پراگماتیکی، ڤەگوهاستنا پراگماتیکی، کارتێکرنا پەیوەندیکرنێ.(Nadia, 2015, 5) ل ڤێرێ دێ بەحسێ (شیانێن پراگماتیکی و ڤەگوهاستنا پراگماتیکێ) کەین، چونکی ئەوان پەیوەندی ب پراگماتیکێڤە هەنە:

أ-شیانێن پراگماتیکی(*Pragmaticcompetence*):

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

(هایمزی-1972)

ئەڤجۆرەزاراڤەنەبتنێ‌ژبۆئاماژەپێکرنازانیارییێ نیاساییێنڕێزمانی - شیانێنڕێزمانی- بکارهینایە، بەلێ‌ژبۆزانیارییێنبکارهینانائەوانیاساییێنشیانێنز مانڤانییاجڤاکیژی‌هاتییەبکارهینان.

شیانێن پەیوەندیکرنێ دهێنە دابەشکرن ژبۆ شیانێن زمانڤانی و پراگماتیکی. شیانێن زمانی یێن ئاخفتنکەری بریتینە ژ: شیانێن:(فۆنۆلۆجی، ڕێزمانی، ، واتایێ).(,1983, 92Thomas)بەلێ شیانێن پراگماتیکی پێکهاتینە ژ شیانا بکارهینان و تێگەهشتنا زمانی ب شێوەیەکێ کاریگەر د ناڤەرۆکێدا.(Taguchi, 2008, 34) (ئەهار و ئیسلامی) باس ل گرنگیا زانینا کەلتووری جڤاکی دکەت ژبۆ ئاخفتنکەری کوپێدڤییە تێدا شیانێن باشێن پراگماتیکی هەبن. سەرەرای ئەڤێ چەندێ هندەك ڤەکۆلەرێن دی هەنە و ددەنە دیارکرن کو ئەو دەربرینێن ژ لایێ ئاخفتنکەریڤە دهێنە دروستکرن دڤێت نەبتنێ د کارتێکەربن، بەلکو د گونجای بن دبارودۆخێن ئاخفتنێ و پەیوەندیکرنێدا.(Thomas, ;1983,92 Ahar&Eslami-Rasekh, 2011,120)د سەر ئەڤێ چەندێرا ئەم دشێین بێژین کو سوپاسیکرن ژی وەکی کردارەکا گرێدای کەلتووری جڤاکی پێدڤی ب شیانێن پراگماتیکی هەیە، کو ب خالەکا هەرە گرنگ دهێتە هژمارتن ژبۆ ئاخفتنکەری کو یێ شەهرەزابیت د دروستکرنا سوپاسیکرنەکا گونجایدا ژلایێ ڕێزمانی و کۆمەلایەتیڤە، ئانکو بزانیت کیژ ژجۆرە ستراتیجیەتا سوپاسیکرنێ د چ جهیدا بکاربهینیت و ژلایێ سیمانتیکی و سینتاکسێ و یاساییێن ڕێزمانیڤە یا باش و بژارە بیت ول گەل ئەوێ کۆمەلگەها پەیوەندی تێدا دهێتە کرن بگونجیت.

ب-ڤەگوهاستنا پراگماتیکی(*Pragmatic transfer*):

بارا پتریا پێناسان کو ژبۆ ڤەگوهاستنا پراگماتیکی هاتینە کرن، ئاماژەیێ ددەنە کارتێکرنا زمانێ ئێکێ یێ ئاخفتنکەری د پراکتیککرنا زمانێ دوویدا. هەروەکی (ولفسون) ددەتە دیارکرن، کو یاپێکهاتییە ژ کارهینانا یاساییێن ئاخفتنێ یێن کۆمەلگەها ئاخفتنا کەسێ خۆمالی ل دەمێ پەیوەندیکرنێ د کۆمەلگەها ئاخفتنا تاکەکەسێن مێهڤاندارا ئەنجامددەت، یان ژی بکورتی ل دەمێ ئاخفتن و نڤێسینێ ب زمانێ دوویێئەنجامددەت.(Wolfson, 1989, 141)ئانکو ئەم دشێین بێژین ل دەمێ ئاخفتنا زمانێ دووێ پێدڤییە ل سەر ئاخفتنکەری بیانی یاساییێن ئاخفتنا گۆمەلگەها بیانی ب باشی بزانیت، داکو سوپاسیکرنا ئەوی ژلایێ پراگماتیکیڤە ل گەل تاکەکەسێن ئەوێ کۆمەلگەها دووێ بگونجن. هەروەکی (ئودلین)د ڤەگوهاستنا پراگماتیکیدا دیاردکەت،کو ئەڤ کارتێکرنە، ل ئەوی دەمی پەیدادبیت ژ ئەگەرێ هەبوونا وەکهەڤی و جیاوازیێن دناڤبەرا زمانەکێ دیارکریدا ل گەل هەر زمانەکێ دی،

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

كو دبیت بشێوەیەكێ نەیێ تمام ژلایێ ئاخفتنكەریڤە ب دەستڤە هاتبیت.(Odlin,199, 27)كو ژ بەر ئەڤێ یەكێ ل سەر ئەوی ئاخڤتنكەری پێدڤییە ب هشیارانە سەرەدەرییێ ل گەل ئەڤی ڕەوشێ بكەت و دەربڕینێن ئەوی / ئەوێ یێن سوپاسیكرنێ ژ لایێ پراگماتیكیڤە د باش و گونجای بن دزمانێ دیدا.

4-جۆرێن سوپاسیكرنێ:

ب شێوەكێ گشتی سوپاسیكرن دبیتە دوو جۆر یان ب دوو ڕێكان دهێتە نواندن:

أ‌-سوپاسیكرنا ڕاستەوخۆ(ڕێكا ڕاستەوخۆ):

د ڤێرێدا دەربڕینێن سەرەكی.وەكو(سوپاس بۆ تە، گەلەك مەمنون، تۆ ژ هەژی سوپاسیكرنێ...هتد) دهێنە بكارهینان و دڤێرێدا ئاخڤتنكەر پەنایێ نابیتە بەر بكارهینانا دەربڕینێن لاوەكی.

ب‌-سوپاسیكرنا نەراستەوخۆ(ڕێكا نەڕاستەوخۆ):

دڤێرێدا دەربڕینێن لاوەكی. وەكو:(سەحەت خۆش بیت، تەمەن درێژبی، سەركەڤتی بی، هەر ساخبی، شێری، تۆ ژ هەژی، ...هتد) دهێنە بكارهینان. ئانكو د ڕێكا نەراستەوخۆدا دەربڕینێن سەرەكی دهێنە لادان و دەربڕینێن لاوەكی كارێ سوپاسیكرنێ دكەن. ئانكو د سوپاسیكرنا نەڕاستەوخۆدا واتا و كردەیا سوپاسیكرنێ د ڕوویێ ژناڤدادا هەیە و د ڕوویێ ژدەرڤەدا دەرناكەڤیت و دیارنابیت.

5-تیۆرا ڕەوشتی و سوپاسیكرن:

هەروەكی (براون و لێڤنسن) ددەنە دیاركرن كو تیۆرا ڕەوشتی ژ دوو فۆرمێن ڕەوشتی پێكدهێت، ئەوژی ڕەوشتبەرزییا پوزەتیڤ و ڕەوشتبەرزییا نێگەتیڤن. هندیكە ستراتیجیەتێن ڕەوشتبەرزییا پوزەتیڤن، هەول و پێكولێن كارانە ژ لایێ ئاخفتنكەریڤە ژبۆ سەرەدەریكرنا گوهداری ب ڕێزگرتن و ئاخفتنێن خۆشڤە و ڕەوشتبەرزییا نێگەتیڤ ژ لایەكێ دیڤە پێكول و هەولێن ئاخفتنكەرینە ژبۆ پاراستنا ڕۆخسارێ گوهداری ب ڕێكا سەرنجراكێشانا چەند ئەتەكێتا یان پاراستن و دەرئێخستنا گوهداری ژ ئەوی بارودۆخی.(Morsi, 2010, 6-7)

(براون و لێڤنسون)دەستەیا دەربڕینێن سوپاسیكرنێ وەك كردەیەكا تێكچوونا ڕۆخساری تەماشەكریە، كو تێدا ئاخفتنكەر دانپێدانان و پاسیكرنا قەرێ گوهداری دكەت؛ ئەوژی ژ بەرتێكچوونا ڕۆخسارێ ئاخفتنكەری یێ نێگەتیڤە، ژلایەكێ دیڤە (سێریل) دووپاتكرنێ ل سەر شێوەیێ پوزەتیڤێ سوپاسیكرنێ دكەت، كو ب كریارەكا مەبەستێ (illocutionary act)پێناسەدكەت،كو دهێتە جێبەجێكرن ژ لایێ ئاخفتنكەریڤە ل سەر بنەمایێ ئەوێ كریارا د ئەوی بوریدا هاتییە ئەنجامدان و ئەڤ چەندە ژی ژ لایێ گوهداریڤە یا ب مفایە. د ئەنجامدا گوهدار هەست ب ڕێزگرتن و بهایێ خۆ دكەت. (Eisenstein &Bodman ,1995, 65)

(لیچ) سوپاسیكرنێ وەك ئارمانجەكا كۆمەلایەتی ددەتە دیاركرن،كو برێكا ئەوێ

كەشەكێ رەوشتی و هەڤالینی دروستدبیت. (لیچ) لڤێرێ بەردەوامییێ ددەتە ئاخڤتنا خۆ، كو سوپاسیكرن ژێ دەربرینەكە برێكا ئەوی كەسی بۆهاتییە ئاراستەكرن لهەلسوكەوت و بارودۆخێ ئاخڤتنكەری دگەهیت. هەمان تێگەهـ ژ لایێ (ئایسنستاین و بودمان)یڤە هاتیبە پشتگیریكرن و ددەنە دیاركرن، كو سوپاسیكرن كارەكێ زمانییە ب شێوەیەكێ بەربلاڤ د پەیوەندییێن تاكەكەساندا دهێتە بكارهینان. Eisenstein and Boodman,1986,) 167)هەروەسا ئەو دیاردكەن، ئەگەر سوپاسیكرن ب شێوەیەكێ سەركەڤتیانە بهێتە ئەنجامدان، هزرا هاریكاریكرنێ و گەرموگورییێ پەیدا دكەت، د دەمەكیدا سستی و سەرنەكەڤتن د دەربرینا سوپاسیكرنێدا دێ بیتە ئەنجامەكێ نێگەتیف یێ كۆمەلێ، كو ئەڤەژی دبیتە ئەگەرێ تێكدانا پەیوەندییێن دناڤبەرا ئاخڤتنكەری و گوهداریدا هەین Eisenstein and, 1995, 65).(Boodman

6-چاواییا كاركرنا سوپاسیكرنێ:

ئەو كەسێ ب پێشكێشكرنا سوپاسیكرنێ رادبیت، دڤێت ئەگەرەكێ راست و رەوا هەبیت ژبۆ سوپاسیكرنێ د دەڤ و بارودۆخەكێ گونجایدا. دەربرینێن سوپاسیكرنێ باراپتریا جاران وەكو نەریتێن كۆمەلایەتی سەرەدەری ل گەل دهێتەكرن و ژئاخڤتنكەری ژبۆ چاوایيا دەربرینێ دهێتە خواستن. ئەو رێكا سوپاسگوزاری دهێتە گوتن، گەلەك جاران ژ دەربرینێن ئاسایی مینا: (سوپاس، سوپاسییا تەدكەم)دهێنە گوهۆرین بۆ هندەك دەربرینێن بەرفرەهتر. وەكی: (ئەز رێزو تەقدیرێ بۆ فلانی دكەم، جهێ رێزێیە، ئەز گەلەك مەمنونێ فلان كەسی مە، ئەز گەلەك كەیفخۆشم ژبۆ فلانی). هەلبژارتنا دەربرینێن سوپاسییێ ژێ ب شێوەیەكێ باش ل دویڤ هەلسەنگاندنا سوپاسیكەری دمینیت، ل سەر ئەوێ یا كو هاریكاری بۆ ئەوی/ ئەوێ هاتییە كرن و چاوا ئەو دەربرین كاردكەن.(Jung, 1994, 4)

كارتێكرنا هەرە مەزن یا سوپاسیكرنێ ل ڤێرێ هەروەكی كردەیا ئاخڤتنێ یا ستایشێیە، ژبۆ پێشڤەبرنا دوستایەتییێ و هاریكارییێ دناڤبەرا دوو كەساندا ژبۆ هزركرنەكا پوزەتیڤ و هەستكرن ب ئارامییێ ژلایێ كەسێ ب هاریكاریكرنێ رابووی. ل ڤێرێ كاركرنا سوپاسیكرنێ ژ لایێ یانگیڤەدابەشی چەند خالەكان هاتییە كرن(Jung, 1994, 5-12):

١-كاركرنا بەرزنرخاندنا هاریكارییێ: بەرزنرخاندنا چاكییێ ژ كارێن سادە یێن دەربرینێن سوپاسییێنە. ژ گرنگترین جۆرێ ئەڤێ دابەشكرنێ ژێ پێكهاتینە ژ هاریكارییێن فیزیكی و هۆشی (رۆحی). هاریكاریێن فیزیكی مینا دیارییان و خزمەتان. هەروەكی ئەڤان نموونان:

دەڤ: ئەڤرازی ترومبێلاخۆ داف هەڤالێ خۆ هشیاری داكو كارێ خۆ پێ بكەت.

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

هشیار: گەلەك سوپاس برا قەنجییا تە ژ بیرناكەم.

2-كاركرنا سوپاسیكرنێ د ڤەكرن و گرتن و گوهۆڕین و ڕاوستاندنا پەیوەندیكرنێدا: د ڤەكرنا و دەستپێكرنا هندەك جوۆرێن پەیوەندیكرناندا دبیت ببیتە ئەگەرێ گرژی و ئالۆزییێ، لەورا یا باش ئەوە بەری دەست ب ئەوێ دیبەیتێ و ئەوێ گەنگەشێ بهێتە كرن، ب شێوەیەكێ بەرچاڤ سوپاسیكرن بهێتە بكارهینان. ژبۆ كێمكرنا ئەوێ ئالۆزییێ و بلندكرنا گیانێ هەڤالینی و برایەتییێ. بۆ نموونە:

دەق: د دیبەیتەكا دناڤبەرا دوو كەساندا (كەسێ مێهڤان، و كەسێ داواكەر(ئەو كەسێ ئێكی مێهڤان دكەت بۆ بەرنامەكی یان جهەكی)بەری دەستپێكرنێ:

كەسێ داواكەر: سوپاس بۆ هاتنا تە ....

3-كاركرنا سوپاسیكرنێ د خاترخاستنێ و بەرسڤەكا ئەرێنیدا: دەربرینێن سوپاسیكرنێ هندەك جاران ژبۆ خزمەتكرنا دەربرینێن خاترخواستنێ دهێنەبكارهینان، ئەڤ جوۆرە گوتنە دگەلەك بارودۆخاندا دهێتە بكارهینان،بەلێ باراپتریا جاران د كاروبارێن بازرگانیدا دهێنەبكارهینان. وەكی د ماركێتان و پێشانگەهاندا...هتد. بۆ نموونە:

دەق: ل دەمێ كەسەك تشتەكی ل ماركێتەكێ دكریت و پارێن خۆ ددەت و دڤێت خاتراخۆ بخوازیت.

بكر: گەلەك سوپاس.

فرۆشیار: بخێرهاتی.

4-كاركرنا سوپاسیكرنێ دنەخۆشی و نەرازایەتییەكا هەستداردا: ئەڤ جوۆرێن دەربرینێن سوپاسیكرنێ ب شێوەیەكێ نەراستەوخۆنە و ژبۆ سوپاسیكرنا كەسێ بەرامبەر ناهێنە دەربرین،بەلكو ژبۆ مەرەمەكا دییە. مینا ڕەخنە گرتنێ:

دەق: د گەنگەشەكرنا بابەتەكیدا دناڤبەرا قوتابییاندا:

ئازاد: دروستكرنا ڤەكۆلینان ب ئەڤی شێوەیێ نازدارێ یا خەلەتە و دڤێت وەكی یامن دروستبكەن.

نازدار: گەلەك سوپاس بۆتە، تە ئەم مەزن كرین(ل گەل تێكبرنا ڕۆخسارێ خۆ).

7-بەرسڤدانا سوپاسیكرنێ:

كردەیا ئاخڤتنێ یا سوپاسیكرنێ دێ گەلەك یا باش بیت، ئەگەر كەسێ هاریكەر ڕازیببیت و ڕێزێ ل سوپاسییا كەسێ بەرامبەر بگریت، چونكی ل ڤێرێ سوپاسیكەر ژی پێشبینییێ ژ هاریكەری دكەت كو بەرسڤا سوپاسییا ئەوی ب شێوەیەكێ جوان بدەت، هەروەكیچەند جوۆرە بەرسڤەكێن سوپاسیكرنێ هاتینە دیاركرن(Najim, 2017, 21-27):

١- ڕازیبوون:ئەڤ جوۆرە بەرسڤدانە دهێتە دان، كو ب شێوەیێ ڕازیبوونێیە ل سەر ئەوێ سوپاسییا هاتییە دان، كو چەند دەربرینەكان بخۆڤەدگریت:

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

(یاسەرچاڤان،بخێربمینی،عەزیزیبرا... هتد.)

دەق: ل بازاری دەمێ ئازادی دەستێ خۆ هاڤێتیە بەریكا خۆ و هندەك پارە ژێ دكەڤن و ئارازی دیت كو كەتن:

-ئاراز: ئوە ئازاد پارێن تە كەتن.

-ئازاد: ئوهو گەلەك سوپاس برا. (سوپاسیكرن)

-ئاراز: عەزیزی برا. (بەرسڤدانا سوپاسیكرنێ)

٢- دانپێنەدان:بەرسڤدەر د ئەڤێ جۆریدا پتر سادە تر دیاردبیت و هوسا بۆ سوپاسیكەری دیاردكەت، كو هاریكارییا ئەوی/ ئەوێ تشتەكێ سادەیە و بەر ب سوپاسیكرنێ ناكەڤیت، ئانكو بهایێ هاریكرنێ كێمدكەت. وەكو: (نەبرانەبەحسنەكە،شەرمەبرابەرسوپاسییێناكە ڤیت،نەنەئاریشەنینە، سوپاسی پێ نەڤێت...هتد).

دەق: ئەڤرازی پێنوسێ خۆ یێ ژ بیركری و داخواز ژ دارای كر كو پێنوسێ خۆ بدەتێ.

-ئەڤراز: دارا من پێنوسێ خۆ یێ ژ بیركری دێ تە ئێكێ زێدە هەبیت؟

-دارا: بەلێ كەرەمكە.

-ئەڤراز: گەلەك سوپاس ساخبی برا.

-دارا: بەرناكەڤیت برا، تو هێژای.

٣- ئالوگۆری: ئەڤە ب رامانا ئەوێ چەندێیە ل دەمێ سوپاسیكەر سوپاسییا هاریكارییا كەسەكی بدەت و ب هەمان پەیڤێن سوپاسییێ بەرسڤا سوپاسیا ئەوی دهێتە دان. ئەڤ جۆرە باراپتریا جاران ل جهێن كرین و فروتن تێدا دهێتە كرن، جهێن خزمەتگوزارییان د بەربلاڤن، وەكی ئەڤان بەرسڤان:

(عەزیزتری،ئەزمەمنونم. برا گەورەی...هتد)

دەق: دەمێ شوفێر ل دەڤ دونچییێ سەیاران دوهنێ سەیارێ دگوهۆریت و پارێن ئەوی ددەتێ:

-شوفێر: كەرەمكە، ئەز مەمنونم برا.

-دونچی: ئەز مەمنونم برا.

٤- كومێنتكرنا سوپاسییێ:پشتی سوپاسیكرن دهێتە دان، هاریكەر دێ ڕابیت ب كومێنتكرنا سوپاسییا ئەوی ب وەسفكرنا ئەوی بارودۆخێ هاریكاری تێدا هاتییە كرن. بۆ نموونە

دەق: مامۆستا ڕاببیت ب رێكا هندەك ئامۆژگارییان، ڤوتابی ژ هندەك ئاریشێن خواندنێ ڕزگاربكەت.

-ڤوتابی: گەلەك سوپاس مامۆستا، براستی ئامۆژكارییێن تە گەلەك ب مفابوون.

-مامۆستا: بەلێ، ئها ژ بەر ئەڤێ مەرەمێ ئەم یێ ل ڤێرێ.

٥- ئاماژەكابێدەنگ: ئەڤ جۆرە بەرسڤدانە ژبۆ سوپاسیكرنێ دهێنە دان، بێیكو سوپاسیكەر باخڤیت، بتنێ ب رێكا ئاماژەیان ئەڤ چەندە دهێتە ئەنجامدان. ئەڤەژی بارپتریا جاران د ئەوان بارودۆخاندا ڕوییددەت، ل دەمێ سوپاسیكەر ب سوپاسیكرنێ ڕادبیت، ل گەل هندێ بەردەوامییێ ددەتە ئاخڤتنا خۆ، كو دەلیڤە بۆ كەسێ بەرامبەر نارەخسیت بەرسڤا سوپاسییا ئەوی بدەت، ژ بەر ئەوێ یەكێ ب تنێ

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

ب رێكا ئاماژەیان ئەو بەرسڤە دهێتە دان. وەكی: گرنژین، هەژاندنا سەری، ... هتد.

دەق: ئازادی پەرتووكا دارای زڤراند و دێ هەولدەت سوپاسییا ئەوی بكەت.

-ئازاد: گەلەك سوپاس پەرتووكەكا ب مفا بوو...(ئاخڤتنا بەردەوام)

-نەوزاد: دێ گرنژیت یان دێ سەرێ خۆ هەژینیت.

٦- بێبەرسڤ: ئەڤ جۆرە جهێ ئاماژەپێكرنێیە، چونكی زۆربەیا جاران سوپاسیكەر چاڤەرێی بەرسڤدانەكێیە ژبۆ ڕازیبوونێ ل سەر سوپاسییا ئەوی/ ئەوێ، بەلێ ل ڤێرێ دهندەك بارودۆخاندا هیچ جۆرە بەرسڤدانەك ژبۆ سوپاسییێ ناهێتە دان و كەسێ هاریكەر ب بێدەنگی دمینیت.

دەق: دارای ترۆمبێلاخۆ یا نویكری نیشا ئازادی دا.

-ئازاد: ترومبێلاتە گەلەكا جانە.

-دارا: گەلەك سوپاس.

-ئازاد: بێ دەنگ و بێ ئاماژە دان.

8-ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ:

1-ستراتیجیەتێن ڕاستەوخۆیێنئامیرێ دیاركرنا هێزا مەبەستدار(IFID):

ستراتیجیەتێن ڕاستەوخۆیێن ئامیرێ دیاركرنا هێزا مەبەستدار(IFID)د دەربرینێن سوپاسدارییێدا دهێنە بكارهینان،بەلێ یا زانایە كو ئەڤ جۆرە ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ دهەمی زماناندا وەكی ئێكناهێنە بكارهینان و وەكی ئێك نینن، هەروەكی (جاڤیر و پیریز)دڤەكۆلینەكێداددەنە دیاركرن،كو ژلایێ پشكدارێن زمانێ ئیسپانیڤە ئەڤ جۆرە ستراتیجیەتە بكێمی دهێنە بكارهینان، هەروەسا دیاردكەن كو ئاخڤتنكەرێن زمانێ خۆمالی یێن ئینگلیزی ب رێژەكا بەرچاڤ بكاردهینن،بەلێ بەرامبەریئەوێ، ئاخڤتنكەرێن زمانێ ئینگلیزی وەك زمانێ دووێ ل دەڤ وان ب رێژەكا كێمتر ژ ئاخڤتنكەرێن خۆمالییێن ئینگلیزی بكارهاتینە. ئەڤەژی پشتگیرییا ئەوێ ئاخڤتنێ دكەت، كو پێدڤییە ئاخڤتنكەرێن زمانێ دووێ فێری كەلتوور و ڕەوشەنبیری و ئاستەكێ بلندێ پراگماتیكێنە،داكو بشێن ل گەل تاكەكەسێن زمانێ خۆمالی پەیوەندییەكا سەركەڤتیانە ئەنجامبدەن.(Javier & 97,2005, Pérez)دەربرینێن (IFID)دزمانێ كوردیدا. مینا:عەزیزی برا ئەز ئەڤرۆ ناچم، یا هەلە تۆ برای، تۆ دلی دل، یا سەرچاڤان...هتد.

پەیڤا (سوپاس) ژی ژ لایێ چەندین ڤەكۆلەرانڤە وەكی ستراتیجییەتەكا ڕاستەوخۆ هاتییە دیاركرن، هندەك ڤەكۆلەران ژ دەربرینێن (IFID)هژمارتییە، بەلێ هندەك ڤەكۆلەرێن دی وەكی ستراتیجییەتەكا سەربەخۆیا سوپاسیكرنێ دەستنیشانكرییە و ئەڤ چەندەژی ب چەند شێوەیەكان دهێتە بكارهینان:

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

أ-بكارهينانا پەيڤا سوپاس(مەمنون):

- سوپاس.
- سوپاس بۆ تە.
- گەلەك سوپاسيياتە دكەم.
- سوپاس سەحەت خۆش بيت.
- سوپاس دەست خۆش بيت.
- مەمنون هەرا سەركەڤتی بی.
- مەمنون بۆ تە عەمر درێژبی.

ب-ب سوپاسيكرن و گوتنا هاريكارييێ:

- سوپاس بۆ هاريكارياتە.
- سوپاس كو تە هێلای ئەز پەرتووكێن تە بكاربهينم.

ج-ب سوپاسيكرن و بەحسكرنا ئەوێ گرفتێ، ئەواكو ژ ئەگەرێ هاريكارييێ دروستبووی:

- سوپاس كو تە هێلای ئەز پەرتووكێن تە بكاربهينم د ئەڤی دەمێ بهێنڤەدانێدا، كو دبيت تە كار پێ هەبان.

2-رێزلێگرتن:

د ستراتيجيێەتا رێزلێگرتنێدا دوو جۆر يێن هاتينە دەستنيشانكرن:

أ- ب رێكا بكارهينانا پەيڤ و دەربڕينێن رێزلێگرتنێ. وەكو:(تە رێزەكا مەزن ياهەی، جهێ رێزێيە، تە رێزەكا تايبەت ياهەی، رێز و ئيحتيرام برايێ عەزيز... هتد).

ب- برێكا بكارهينانا پەيڤ و دەربڕينێن رێزلێگرتنێ ل گەل بەحسكرنا ئەوێ گرفتێ يان ئاستەنگێ يا ژ لایێ ئەوێ هاريكارييێڤە بۆ هاتی. وەكو:(ب ڕاستی تە رێزەكا هەرە مەزن ياهەی، كو تۆ شياى د ئەڤی وەختێ كێمدا ئەڤێ بۆ من بكەی.)، (ئەو وەختێ تە ب منڤە بری جهێ رێز و تەقديرێيە.)(Cheng, 2005, 40-42)

3-نزاكرن(دوعاكرن، لاڤكرن):

د ئەڤێ ستراتيجيەتێدا سوپاسيكەر بكارهينانا دوعايان و ب سوپاسيكرنا خودێ ڕادبيت. دكەلچەرێ موسولمانادا ئەڤ جۆرە دوعايەب شێوەيەكێ بەرچاڤ ژبۆ دەربڕينا سوپاسيكرنێ دهێنەبكارهينان. د ئەڤی جۆريدا ئەو گەلەك بڕاستگۆيانە سوپاسيكرنێ دەردبڕن، كو هەر ئەڤ ئێكەيە،ئەڤێ ستراتيجيەتێ ژ ستراتيجيەتێن دی يێن سوپاسيكرنێ جوداكەت، چونكی ئاخڤتنكەر گەلەك جاران دباروەۆخێن جياوازدا ئەو ڕاستگۆييا ڤيانا سوپاسيكرنێ نينە،هەر وەكی يا دوعاكرنێ هەی.(Altalhi, 2014, 34)ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ ئێكێيە هەروەكی (ژێرادات) ددەتە دياركرن، ئەڤ دەربڕينێن ئايينیيێن بەلاڤی هەمی ژيانا موسولمانان بووين.(Jaradat, 2014, 67)ژ ئەڤان دەربڕينان،ئەوێن دزمانێ كورديدا دهێنە بكارهينان. وەكو:

(خودێ ژ تەرازيبيت، خودێ حەز ژ تەبكەت، خودێ تە بپارێزيت، خودێ رزقێ تە زێدەبكەت، بەرەكەت بيت...هتد).

هەروەسا ژ ئەوان دەربڕينێن ئايينی كو ژ زمانێ عەرەبی هاتينە دناڤ زمانێ مەدا و ژلايێ هژمارەكا تاكەكەسێن كوردڤە دهێنە بكارهينان.

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

وەکو: (جزاك الله و خيرا، موفق بى، خودێ توفيقا تەبدەت...هتد). هەروەسا گەلەك جاران سوپاسی دهێتە ئاڕاستەکرن بۆ خودایێ مەزن. وەکی(یا ڕەب حەمد و شوکر بۆ ئەڤێ نعمەتا تە ل گەل مە کری، یا ڕەب ئەزێ شاکرم...هتد).

4-ستایشکرن:

دەربڕینێن ستایشکرنێ ژی ستراتیجیەتەکا دییە ژبۆ دەربڕینا سوپاسیکرنێ، لێ باراپتریا جاران ئەڤ جۆرە دەربڕینە بتنێ ناهێن، بەلکول گەل ستراتیجیەتێن تێکەل یێن سوپاسیکرنێ دهێن. (ستراتیجیەتێن تێکەل یێن خالا 10).

وەکو:

-تۆ کەسەکێ خودان ڕەوشتی.

-تۆ مرۆڤەکێ قەنجی.

- ئەم بتە دسەربلندین... هتد.

5-لێبورینخواستن:

دەربڕینێن لێبورینخواستنێ دشێن وەکی دەربڕینێن سوپاسیکرنێ بهێنەبکارهینان. (لونگ)ددەتە دیارکرن، کو ئەو ئەگەرێ ل پشت بکارهینانا لێبورینخواستنێ وەکو دەربرینێن سوپاسیکرنێ دزڤریتەڤە بۆ تێگەهشتنا ئاخڤتنکەری ل سەر ئەوێ بارگرانییا گوهدار تووش بوویێ. ئانکو سوپاسیکەر هەست ب قەرداریا هاریکەرییێ دکەت، ژبەر هندێ بکارهینان لێبورینێ باشترین بژاردەیە ژبۆ ئاخڤتنکەری کو دل و دەروونێ ئەوی/ ئەوێ پێ ئارامبیت.(Altalhi, 2014, 37)

-ببورە برا من تۆ وەستاندی.

-ژ دل داخوازا لێبورینێ دکەم برایێ عەزیز، بڕاستی تۆ نەبای نەدشیام تمامبکەم.

6-دەربڕینا دوستایەتییێ:

دئەڤێ ستراتیجیەتا سوپاسیکرنێدا، سوپاسیکەر ڕادبیت ب گوتنا هندەك دەربڕینێن شرین و تازە و ڤیانێ ژبۆ دیارکرنا ئەوێ پەیوەندییا نێزیك و ڤیانا دناڤبەرا ئەوان کەساندا، ل گەل بەخشینا گیانێ هاریکارییێ ژبۆ هەڤدوو. هەروەکی (ئەلزوبەیدی)ئەڤێ ستراتیجیەتێ دابەشی چەند ڕادەیەکان دکەت(Al-Zubaidi, 2012, 131):

أ-

ڕادێدەربڕینائەندامێنلەشی.وەکو:ئەڤاندەربڕینێنسوپاسیکرنێ:

دلێمنی،ڕوحامنی،سەروچاڤێنمن،چاڤێنمنی... هتد.

ب-

ڕادێڤیانێ.وەکو:ئەڤاندەربڕینێنسوپاسیکرنێ،کو باراپتریا جاران د تۆرێن جڤاکیدا ب شێوەیێ کومێنتکرنێ سوپاسییا هەڤال و برادەرێن خۆ دکەن: کورۆ تۆ هنگڤینی ، هەیڤا منی، ڕوناهییا منی، شرینا منی... هتد.

ج-ڕادێنیشانداناخزمایەتییێ:

-وەرە ڕوینەخوار دلێ مەتا خۆ، من تۆ وەستاندی.

-لاوێ دەیکا خۆ، من زێدەتر ژ تە نەڤێت.

7-سوپاسیکرنا ئەوێ سەپاندنا هاریکەر تووشبووی:

د ئەڤێ ستراتیجیەتێدا سوپاسیكەر دزانیت، كو ئەو هاریكارى ژ لایێ كەسێ دیڤە هاتییە كرن ژبۆ كێمركرن و نەهێلانا ئاریشێیە، ژبەرهندێ ژى سوپاسیكەر بۆ گوهدارى دیاردكەت، كو پێدڤى نەدكر ئەوێ ئاریشێ و ئاستەنگێ ژبۆ خۆ دروستبكەت، داكو هاریكارییا ئەوى بكەت. ئەڤ ستراتیجیەتەژى دابەشى دوو بەشە ستراتیجیێن دى دبیت، ژ ئەوان ژى: تێگەهشتن و زانینا ئەوێ بارگرانییا ل سەر هاریكەرى، هەروەسا یا دووێ دیاركرنا نە پێدڤیاتییا ئەنجامدانا ئەوێ هاریكارییێیە.هەروەكى (ئینتاچاكرا) ددەتە دیاركرن، كو ئاخڤتنكەر ب دەربڕینا ڕێزگرتنێ ب شێوەیكێ نەراستەوخۆڕادبیتو هەولا سستكرنا ئەوى دەڤێ ددەت و نەگرنگییا ئەوێ قەرە هاریكارییێ دكەت، كو ئەڤە هەمى ژ بەر ئەوێ ئێكێیە كو پێدڤینەدكر، گوهدار ئەوێ ئاریشێ بۆ خۆ دروستبكەت.(Intachakra, 2004, 53)وەكى ل خوارێ دیار:

-خۆ زەحمەت نەدە برا.

-تۆبخودێ ئیزعاجا خۆ نەكە.

- بەرنەدكەت برا... هتد.

8-سویندگوتن:

دەربڕینەكائاینییەژلایێئاخڤتنكەریڤەدهێتەبكارهینان ژبۆ هاریكەرى داكو بۆ ئەوى دیاربكەت، كو ژ دل و جان ئەو سوپاسییا ئەوى دكەت و ئەو ب باشى ئاگەهدارە ل سەر ئەوێ چەندا هاریكەرى ژ بۆ ئەوى/ ئەوێ ئەنجامداى.(Al-Zubaidi, 2012, 141)وەكو:

-تۆبخودێ ڕوینە خوار، تۆ ماندوى بووى.

-وەلاھ تۆ پارا نادەى، ئەڤێجارێ دۆرا منە.

-ب حەقێ خودێ من تۆ گەلەك مژویلكرى.

-خودێ پێ شاهدە، كو تە گەلەك هاریكارییا من یاكرى.

9-ڤەگەڕاندنا قەرى:ئەڤ ستراتیجیەتە ژى دابەشى سێ جۆرێن دى دبیت:

أ- پەیماندان و پێشكێشكرنا خزمەتەكى. وەكو:(پارەى، خوارنێ، یان ژى تشتەكى). بۆنموونە:

-ئەز حەزدكەم دیاریەكێ بدەمەتە، پێش كارێ تەڤە.

-تۆ مێهڤانێ منى بۆ فراڤینێ، پێش كارێ تە ئەنجامداى.

ب- دیاركرنا ئەوێ چەندێ كو ئاخڤتنكەر قەردارێ گوهدارییە. بۆ نموونە:

- ئەڤە دەمەكێ درێژە ئەز قەردارێ تەمە.

- ئەڤە ئەز جارەكێ بۆ مە قەردارێ تە.

ج- پەیماندان بۆ خۆ باشتركرن و بەرەڤپێشڤەبرنێ دپاشەرۆژێدا. بۆنموونە:

-ئەڤە دووبارە نابیتە ڤە.

-پشتڕاستببە ئەز ناهێلم ئەڤ چەندە ڕوببدەتەڤە.(Cheng, 2005, 47-48)

10-تێكەلكرنا ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ:

هندەك جاران و دهندەك بارودۆخێن تایبەتدا ئاخڤتكەرێن زمانێ كوردى ب تێكەلكرنا ستراتیجیەتێن جیاوازێن سوپاسیكرنێ

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

و بكارهينانا ئەوان د هەمان دەم و هەمان بارودۆخدا ڕادبن. هەروەكى د داتايێن مەدا ب شێوەيەكێ باش ژ لايێ پشكدارانڤە هاتينە بكارهينان، ژ ئەوان ستراتيجيەتێن كو تەڤلى هەڤ دبن.وەكو:

-دەربرينێن سوپاسيكرنێ يێن (IFID)+ دوعاكرن.

-سوپاس+ خودێ تە بهێليت.

-دوعاكرن+ستايشكرن. خودێ هاريكارێ تەبيت+ تو كەسەكێ مەردەمێرى.

-دەربرينێن سوپاسيكرنێ يێن (IFID)+ دوعاكرن+ستايشكرن.

-گەلەك سوپاس+ خودێ تە بپارێزيت+ كەسێن وەكى تە دكێمن.

كەواتە ئەم دشێين ل ڤێرێ ڕوهنبكەين، دزمانێ كورديدا دشياندايە پتر ژ چار ستراتيجيەتێن سوپاسيكرنێ دهەمان دەم و بارودۆخدا ل گەل ئێك بهێن و تێكەلى ئێك ببن. بۆنموونە:

-خودێ بەردەستێ تە زێدەكەت(نزاكرن)+ تۆ كەسەكێ مەردو دلفرەهى(ستايش)+تە ڕێزەكا تايبەت ياهەى(ڕێزلێگرتن)+ گەلەك گەلەك سوپاس(IFID)+ بەس باوەركە برا بەر ئەڤێ زەحمەتێ نەدكەت(سوپاسيكرنا ئەوێ سەپاندنا هاريكەر تووشبووى).

پشكا دووێ: دەربڕينێن سوپاسيكرنێ د زمانێ كورديدا

د ڤێرێدا دێ هەشت بارودۆخان وەگرين و تێدا دێ هەولدەين دەربڕينێن ستراتيجيەتێن سوپاسيكرنێ يێن هەر بارودۆخەكى و ل گەل ڕێژەيا سەدييا هەر ستراتيجەتەكێ دياربكەين. ب ئەڤى ڕەنگێ ل خوارێ دياركرى:

بارودۆخێ ئێكێ: بكارهينانا ستراتيجيەتێن سوپاسيكرنێ ل دەمێ زڤراندنا پەرتووكا هەڤالێ خۆ يێ قوتابخانێ:

دئەڤى جۆرێ بارودۆخيدا ئاخڤتنكەرێن گۆڤەرا بەهدينى ل دەمێ پەرتووكا هەڤالێ خۆ دزڤرينين، ب هندەك ستراتيجيەتێن سادە يێن سوپاسيكرنێ ڕادبن.هەروەكى دوێنێ ل خوارێدا دياردبيت:

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

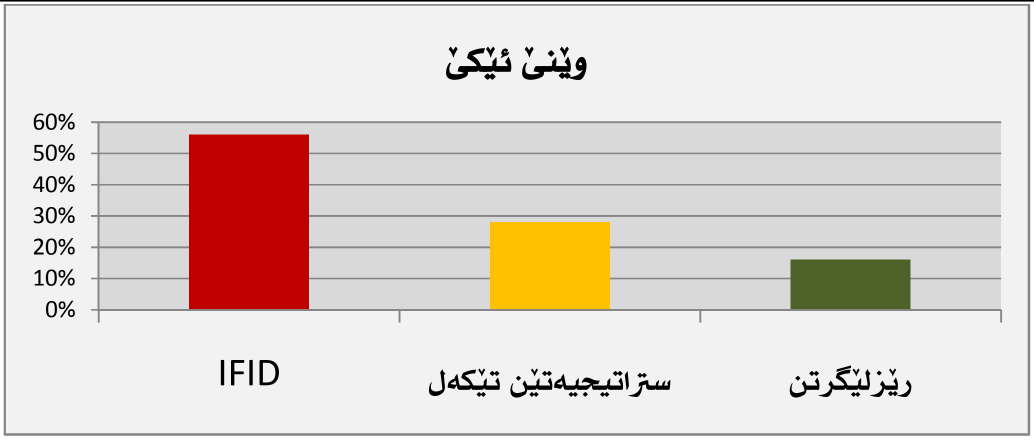

ل ڤێرێ ستراتیجیەتا سوپاسیکرنێ یا ژ هەمییان بەربلاڤتر، دەربڕینێن(IFID) نە، کو دگەهیتە ڕێژەیا(56%)، وەکی دەربڕینێن(سوپاس، سوپاس بۆ تە، گەلەك سوپاس...هتد)، ئەڤەژی ئەوێ چەندێ دگەهینیت، کو ئەو پەیوەندییا نێزیك یا د ناڤبەرا دوو هەڤالاندا ئەگەرەکێ سەرەکییە، کو ئەڤ ڕێژەیا دەربڕینێن سادە هاتینە بکارهینان و ستراتیجیەتێن دی یێن سوپاسیکرنێ وەکی ڤەگەڕاندنا قەری، لێبورینخواستن و دوعاکرن و ...هتد نەهاتینە بکارهینان, ئەڤەژی خالەکا گرنگە کو بۆمە دیاردکەت، بارودوخەکێ مینا بکارهینانا پەرتووکا هەڤالێ خۆ بۆ ماوێ چەند ڕۆژەکان پێدڤی ب ئەڤان جۆرە ستراتیجیەتان نابیت، ئانکو ل دەڤ خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی پەیڤێن سوپاس بۆ تە، تێرا هندێ دکەت،کو گوهدار پێ ڕازیبیبت و پەیوەندییا ئەوان هەر ب باشی و بلند بمینیت. د دویڤدا ستراتیجیەتێن تێکەلێن سوپاسیکرنێ دهێن، ب ڕێژەکا زۆر کو دگەهیتە(28%)، بەلێ بارابڕتریا ئەڤان جۆران تێکەلییا ستراتیجیەتا IFIDبوو ل گەل دەربڕینێن دیێن سوپاسیکرنێ. وەکی دەربڕینا دوستایەتییێ و ستایشکرن و ڕێزلێگرتنێ بوون، ئانکو هندەك ئاخڤتنکەران زێدەباری سوپاسیکرنەکا سادە، هندەك دەربڕینێن دی بکارهینانە، کو هەر ب ڕامانا سوپاسیکرنێنە. وەکو:(سوپاس عەزیزێ برای. سوپاس ب ڕاستی تە ڕێزەکا تایبەت یاهەی ...هتد.). هەروەسا ل دوماهییێ ستراتیجیەتا ڕێزلێگرتنێ دهێت،ب ڕێژەیا (16%)کو ئاخڤتنکەر ژ بەر هاریکارییێ کو ل ڤێرێ دانا پەرتووکێیە، دەربڕینێن ڕێزگرتنێ ل جهێ پەیڤا سادە یا سوپاس بکاردهینن.

بارودۆخێ دووێ: بکارهینانا ستراتیجیەتێن سوپاسیکرنێ ژ لایێ دایکێڤە ل دەمێ کچکا ئەوێ مەساجێ بۆ بکەت.

د ئەڤی بارودۆخیدا گرنگییا هەرەمەزن یا بارودۆخان ل سەر چاوایا بکارهینانا ستراتیجیەتێن جیاوازێن سوپاسیکرنێ دیاردبیت، چونکی هەروەکی د وێنەیێ دووێدا دیار، ل

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

ڤێرێ باروودۆخ يێ گرێدای کچێ و دايکێيە، هاريکاری يا هاتييە کرن ژ لايێ کچکێ ژبۆ دايکێ، هەروەکی د داتايێن مەدا ديار، ستراتيجيەتێن سوپاسيکرنێ دێ گەلەك جياوازبن ژ باروودۆخەکێ دی، ئەوژی ئەگەر هاريکاری و سوپاسيکرن دناڤبەرا دوو هەڤالان يان دوو کەسێن بيانيدابيت.

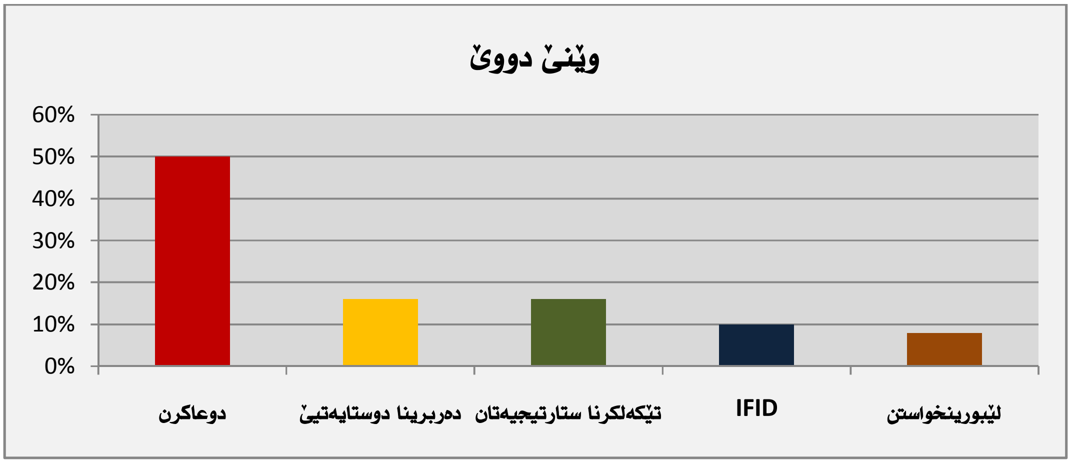

ل دويڤ داتايێن مە د ئەڤی باروودۆخيدا دەربرينێن دوعاکرنێ ب شێوەيەکێ زۆرێ بەرچاڤ هاتينە بکارهينان، کودگەهيتە (%50) ژ رێژا پشکداران. ئەڤ دەربرينێن هاتينە بکارهينان ژی، مينا:(رەحمەت ل تە و دايبابێن تە، دەستێن تە چرايێن بەحەشتێ بن، خودێ مرادێن دلێ تە حاسلبکەت ...هتد). ئەڤ دەربرينێن ئايينێ ئيسلامێ ئاماژەيە ژبۆ ئەوێ چەندێ کو ئافرەتا کورد گەلەك ب ئيسلامێ و ياسايێن ئەويڤە دگرێداييينە و ب شێوەيەکێ زۆر بەربلاڤ د ناڤ زمانێ ئەواندا رەنگڤەدايە، چونکی ئەو د ئەوێ باروەرێدانە، کو چونکی ئەو دايکە و ئەوێ هەرتشتەکێ باش ژبۆ زاروێين خۆ دڤێن، لەوما ژی ئەو ل دويڤ ئەوێ گوتنێ دچن يا دبێژيت: (دوعا دايبابايە.) ئانکو هەرتشتێ دايباب داخوازێ ژ خودێ بکەن ژ بۆ زاروێي خۆ، ئەو ب دەست ئەوانڤە دهێت، ژ بەر ئەوێ ئێکێ ل جهێ پەيڤێن سوپاسيکرنەکا بێ مفا و چ پێڤەنەهاتی، ئەو هەولا هندێ ددەن، کو ب رێکا نزاکرنێ (دوعا) يان هەرتشتەکێ باش بيت ژبۆ زاروێين خۆ بخوازن، و ب ديتنا ئەوان ئەڤە تاکە رێکا گونجايە کو ئەو سوپاسيکرنەکا گونجای ژبۆ زارۆکێن خۆ بکەن. د دويڤدا تێکەلکرنا ستراتيجيەتان و دەربرينێن دوستايەتييێ دهێن ب هەمان رێژە کو دگەهيتە (%16) ژ تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدينی ل ڤێرێ دايك هەولددەن ب رێکا بکارهينانا هندەك پەيڤێن جوان و نازك سوپاسيیا کچا خۆ بکەت. وەکی:(

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

بەسە دلێ دایکا خۆ، من تۆ وەستاندی جانا دایکا خۆ... هتد). هەرووەسا تێکەلکرنا ئەوان ژی وەکی:(سوپاس جانا دایکا خۆ، خودێ ئەوان دەستان بپارێزیت،بەسە ڕوحامن خودێ ژتە ڕازیبیت...هتد). د دویڤدا دەربرینێن(IFID)دهێن کو ژ دەربڕینێن سادە یێن سوپاسیکرنێ پێکهاتینە، ئانکو دایکێ بتنێ دەربڕینێن وەکی پەیڤێن:(سوپاس بۆ تە، گەلەك مەمنوون ...هتد). هەر وەکی د وێنێ سەریدا دیار، کو دگەهیتە ڕێژەیا (10٪). ل دوماهییێ ژی دەربڕینێن لێبورینخواستنێ دهێن، ب ڕێژەیا (8٪) ، کو ل ڤێرێ ب تنێ هندەك دایکێن کێم، کو دگەهنە (4) کەسان هەولدایە لێبورینێ ل کچا خۆ بخوازن، ژ بەرکو ئەوان هزرکرییە کو ئازارەك گەهاندییە کچێن خۆ ل دەما ئەنجامدانا ئەوی کاری.

بارودۆخێ سێیێ: سوپاسیکرنا کەسەکی ل دەمێ ڤەگەڕاندنا قەرێ ئەوی.

د ئەڤی جۆرێ بارودۆخیدا چەندین ستراتیجیەتێن جۆراوجۆرێن سوپاسیکرنێ دهێنەبکارهینان. هەروەکی د ئەڤی وێنەیدا دیاردبیت:

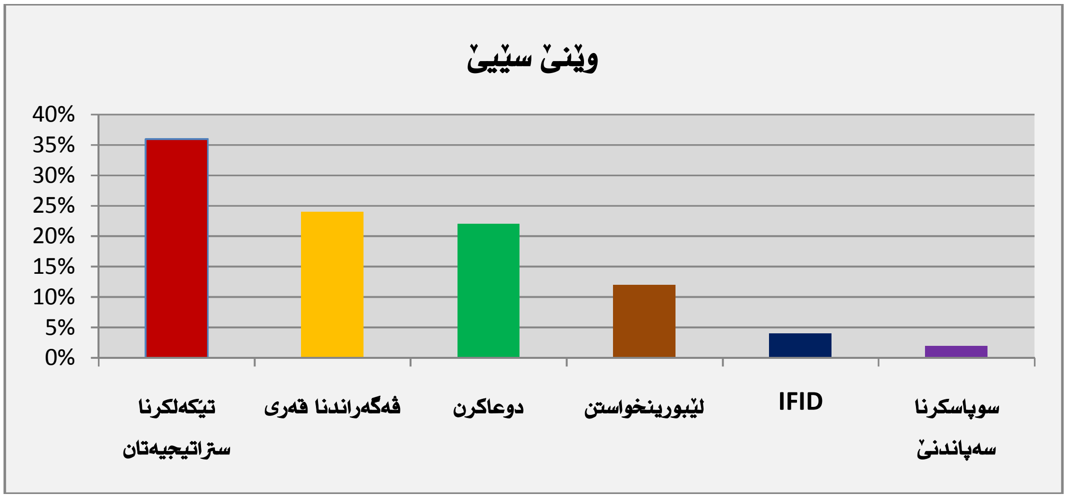

ل دویڤ داتایێن مە، شەش جۆر ستراتیجیانهاتینە بکارهینان و یا ژ هەمیان ژی پتر تێکەلکرنا ستراتیجیەتانە ب ڕێژەیا(36%)ژ پشکدارێن مە، ئەو دەربڕینێن ل ڤێرێ تێکەلبووین ژی بۆنموونە:(IFID+ لێبورینخواستن+ دوعاکرن : گەلەك سوپاس برا، ببورە بۆ گیروبوونێ، خودێ خێراتە بنڤێسیت) و (ڤەگەڕاندنا قەری+ لێبورینخواستن + IFID+ دوعاکرن : برا ژمێژە وەرە ئەم قەردارێن تە، ببورە بۆ گیروبوونێ+ ئەز سوپاسدارێ تەمە، خودێ خێرا تە بنڤێسیت). و د دویڤدا ستراتیجیەتا ڤەگەڕاندنا قەری ب ڕێژەیەکا باش، پلەیا دووێ گرتییە، کو دگەهیتە (24%)ژ پشکدارێن گۆڤەرا بەهدینی، کو ڕابووینە بۆ

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

كەسێ هاریكەر دیاربكەن، كو ئەو قەردارێن ئەوی/ئەوێنە، ئەو د ئەوێ باوەرێدانە كو ئەڤ چەندە دێ بیتە ئەگەرێ هندێ سوپاسییەكا گونجای بهێتە ئەنجامدان و كەسێ هاریكەر پێ رازیببیت. هەروەسا ب جوداهییەكا كێم ستراتیجیەتا دوعاكرنێ هاتییە بكارهینان، كو دگەهیتە رێژەیا (22%)ژ پشكداران، ل ڤێرێ ئەو دبینن كو ئەو هاریكارییا هاتییە كرن بوویە ئەگەرێ مفا وەرگرتنێ. هەروەسا چونكی باراپترا پشكدارانموسولمانن و د ئایینێ ئیسلامێدا گرنگییەكا زۆر ب دوعایان دهێتە دان، هەروەسا د ناڤ هەمی ئاینێن جیاوازژیدا ئەڤ جۆرە گرنگییە ب دوعایان دهێتەكرن، لەورا ئەوان هزركریە كو سوپاسیكرنا ئەوان برێكا دوعاكرنێ دێ باشترین بەرسڤ بیت. د دویڤدا لێبورینخواستن ژی وەكو رێكەكا سوپاسیكرنێ هاتیە بكارهینان، ل ڤێرێ چونكی ئاخفتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی هوسا هزردكەن، كو قەردارێن هاریكەرینە، ژبەر ئەڤێ چەندێ داخازا لێبورینێ ژێ دهێتە خواستن، چونكی دبیت ئەو قەرە هاتبیتە گیرۆكرن یان ژی ب شێوەیەك ژ شێوەیان هاتبیتە دان، كو كارتێكرن ل هاریكەری كربیت، ژبەرهندێ ژی پشكداران ب رێژەیا (12%)ئەڤ ستراتیجیەتە بكارهینایە. یا ل ڤێرێ جهێ ئاماژێ ئەوە، كو ستراتیجیەتێن (IFID) گەلەك ب كێمی دهێنە دیتن ب رێژەیا 4٪، ئەڤەژی ژبەر ئەوێ ئێكێیە، كو ئاخفتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی بكارەكێ نەیێ جوان دبینن، كو ئەگەر كەسەك هاریكارییا تە بكەت و بۆ ماوێ چەندەكێ قەرەكی بدەتە تە و بتنێ ب رێكا چەند پەیڤەكێن سادە یێن مینا سوپاس، یان سوپاس بۆ تە، بەرسڤا ئەوێ هاریكارییێ بدەت و ل دوماهییێ ژی سوپاسیكرنا سەپاندنێ بتنێ ب رێژەیا (2%)هاتییە بكارهینان.

بارودۆخێ چارێ: كەسەك جلوبەرگێن جەژنێ بۆ زارۆكێن كەسەكێ هەژار بكریت و كەسێ هەژار ب سوپاسیكرنێ رابیبت.

بارودۆخێن ب ئەڤی شێوەی كو راستەوخۆ ب خێركرنێڤە دگرێداینە، بێگومان ستراتیجیەتا هەرە بەربلاڤ دێ دوعاكرن بیت، هەروەكی دوێنەیێ چارێدا دیار، كو چەند ستراتیجیەتەكێن سوپاسیكرنێ یێن جیاواز هاتینە بكارهینان،بەلێ یا ژ هەمییان بەربلاڤتر و زۆرتر ستراتیجیەتا دوعاكرنێیە.

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

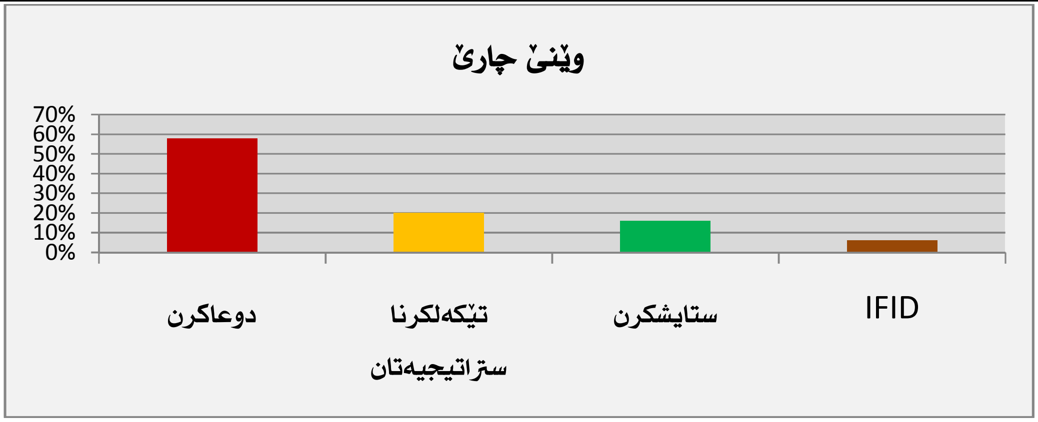

دوعاکرن ل دویف ئەڤان داتایێن بەردەستێ مە دهێتە هژمارتن ب ئامرازێن هەرە گرنگ، کو ئاخفتنکەر ئەو قەرێ ل سەر ملێنخۆڕاکەت، یان ئەو هاریکاریێا ژبۆ ئەوی/ئەوێ هاتییە ئەنجامدان بهێتە بەدەلفەکرن، چونکی هەر وەکی مە بەری نوکەژێ ئاماژەپێدای،ئاخفتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی زۆر ب یاسا و دەستور و قەیدێن ئاینانڤە دگرێداینە، ژبەر ئەڤێ چەندێ زاراڤێن ئایینی ژێ ب شێوەیەکێ بەرچاڤ دهێنەبکارهینان، هەرووەسا چونکی ئەڤ دوعاکرنە دپەسەندکرینە ژلایێ هاریکاری و ئاخفتنکەریڤە و دشێت ببیتە جهێ ڕازیبوونا کەسێ ب کرنا خێرێ ڕابووی، ژبەرهندێ دێ بینین کو ڕێژەیا ئەوێ ب شێوەیەکێ بەرچاڤ یا بلندە، ب پشکداریێا (29 تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی ژ سەرجەمێ (50)کەسان، کو ڕێژەیا ئەوێ دگەهیتە (%58).

د دویڤژیدا تێکەلکرنا ستراتیجیەتان دهێت، لێ ل ڤێرێ دڤێت ئاماژەیێ ب ئەوێ چەندێ بدەین، کو دوعاکرن دهەمی دەربڕینێن تێکەلێن سوپاسیکرنێدا هاتینە بکارهینان و تێکەلکرن ل گەل ستراتیجیەتێن دی یێن سوپاسیکرنێ. وەکی (دوعاکرن+ ستایش+ IFID : خودێ خێراتە بنڤێسیت، کەسێن وەکی تە دناڤ مەدا زێدەببن، گەلەك سوپاس)، کو ڕێژەیا ئەڤێ ستراتجییێ دبیتە(%20).د دویڤدا ستراتیجیەتا ستایشکرنێ ب ڕێژەیا (%16)هاتییە بکارهینان، ئەڤ ڕێژەیا بەرچاڤ ژ ئەگەرێ هندێیە، کو کەسێ خێرکەر یێ کو بشێت هاریکارییەکا ماددی بکەت، بەرامبەر کەسەکی دێ یێ ژ هەژی ستایش و مەدحکرنێ بیت، هەرژبەر ئەڤێ چەندێ ئاخفتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی هەولددەن برێکا ستایشکرنا کەسێ بەرامبەر سوپاسیکرنا ئەوێ خێرێ بدەن، دل و دەروونێ هاریکاری خۆشبکەن و ب کەسەکێ مەردو مەزن وەسفبکەن. ل دوماهییێ دەربڕینێن ستراتیجیەتێنIFID ب ڕێژەیاا (%6) هاتییە بکارهینان.

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

بارودۆخێ پێنجێ: سوپاسیكرنا مامۆستایەكی كو بێ بەرامبەر وانە ژبۆ زارۆكێن كەسەكی شرۆڤە و روهن كربن.

دبارودۆخەكێ ب ئەڤی رەنگیدا، كو هاریكاری بێ بەرامبەر ژلایێ مامۆستایەكیڤە هاتبیتە ئەنجامدان، ل سەر ئاخفتنكەری دهێتە خواستن كو چەندین ستراتیجیەتێن جۆراوجۆر یێن سوپاسیكرنێ بكاربهینیت. هەروەكی دوێنەیێ پێنجێدا دیاردبیت.

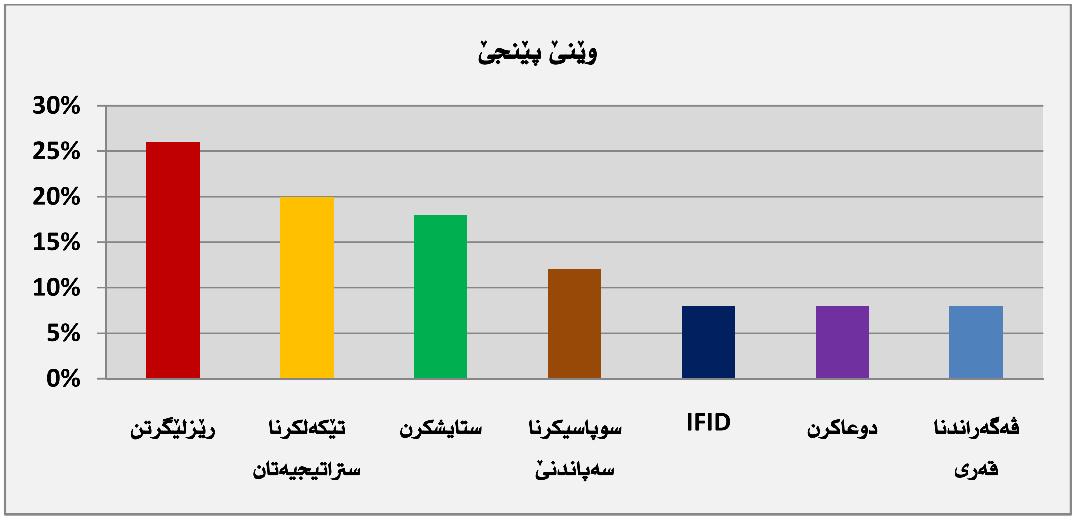

ستراتیجیەتا هەرەبكارهاتیيا سوپاسیكرنێ ل ڤێرێ رێزلێگرتنە، كو ئاخفتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی هەولددەن بۆ مامۆستای دیاربكەن، كو ئەو كارێ ئەوی ئەنجام دای جهێ رێزلێگرتنییە، ژبەر ئەڤێ ئێكێ دێ بینین برێژەیا (26%)ژ پشكداران رێز ل كارێ پیرۆزێ مامۆستای گرتییە و هندەك دەربرینێن جوان هاتینە بكارهینان وەكی: (تە رێزەكا تایبەت یاهەی، راستی مە تۆ واستاندی، دەمێ تە ب زارۆكێ مەڤە بوراندی جهێ رێزێیە مامۆستا گیان، راستی مامۆستا گیان كەسێن وەكی تە جهێ رێیزگرتنێنە). هەرچەندە ئەڤ ستراتیجیەتە دناڤ داتایێن مەدا هاتینە دیتن، لێ بشێوەیەكێ بەربلاڤتر دەربرینێن سوپاسیكرنێ تەڤلی هەڤبووینە و تێكەلبووینە، ژبەر ئەڤێ چەندێ دێ بینن كو(20%)ژ پشكداران پێكولا تێكەلكرنێ دناڤبەرا رێزلێگرتنێ و سوپاسیكرنا سەپاندێدا كرییە، هەروەسا دناڤبەرا ستایشێ و دەربرینێن IFIDدا ...هتد كرینە. هەروەسا د دوێڤدا ستایشكرن دهێت، كو ئەڤ ئاخفتنكەرە رابووینە ب پەسن و مەدحكرنا مامۆستای، كو ئەو كارێ ئەوی بوویە ئەگەرێ بلندبوونا سەنگا مامۆستای د چاڤێن ئاخفتنكەریدا، هەروەكی د وێنەیدا دیار، كو ب رێژەیا(18٪)ژ پشكداران

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

پەنا ژبۆ ئەڤێ رێکێ برییە، ژ ئەوان دەربرینێن هاتینە بکارهینان ژێ (ڕاستی مامۆستا کەسێن وەکی تە دکێمن، تە دەورێ خۆ ئینا، تە گەلەك لاو شرۆڤەکر دەستخۆش، پشتا مەیا ب تە گەرمە). سوپاسیکرنا سەپاندنێ ژێ ب(12%)ژ ڕێژەیا پشکداران دهێت، کو هندەك دەربرینێن مینا (براستی مامۆستا مە تۆ گەلەك زەحمەت دای، مە ئیزعاجا تە کر). هەرسێ ستراتیجیەتێن د وێنەیدا دیار (IFID، دوعاکرن ، ڤەگەڕاندنا قەری) ل ڕێزێن دوماهییێ دهێن ب پشکدارییا بتنێ(4)تاکەکەسێن گۆڤەرا بەهدینی)، کو ڕێژەیا هەر ئێك ژ ئەوان دبیتە (8%).

بارودۆخێ شەشێ: سوپاسیکرنا کەسەکی بکەی کو ترۆمبێلا ئەوی بۆ کارەکێ بچویك بکارهینابیت و پانزینا ئەوێ تژی کربیت.

د ئەڤی بارودۆخیدا تشتێ سەرنجراکێش ئەوە ستراتیجیەك ب شێوەکێ هەرە زۆر بکارهاتییە کو ئەوژی سوپاسیکرنا ئەوێ سەپاندنێیە دبەرامبەردا هیچ ستراتیجیەتەکا دی یا سوپاسیکرنێ تاکو نیڤا ڕێژا ئەوێ ژێ بکارنەهاتییە. هەر وەکو دوێنەیێ شەشێدا دیاردبیت.

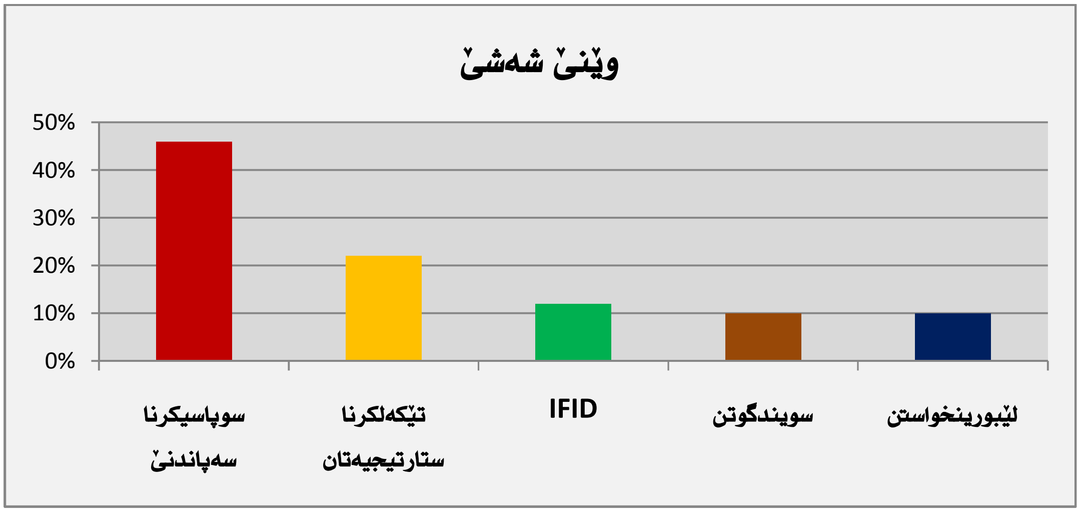

ستراتیجیەتا هەرە زۆر یا بکارهاتی کو سوپاسیکرنا سەپاندنێیە، کو مەرەم پێ ئەوە کو ل ڤێرێ هەردوو کەس (ئاخفتکەر و گوهدار) هەردوو د سودمەندن د ئەڤێ هاریکرنێدا و هەردوو ب کریارا سوپاسیکرنێ ڕادبن، ل ڤێرێ چونکی ئەو کەسێ ترمبێل بکارهیناى هەولددەت، سوپاسیکرنا هەڤالێ خۆ بکەت ب ڕێکا تژیکرنا پانزینا ترومبێلێ و دبەرامبەر ادا خودانێ ترومبێلێ ژێ هەولددەت کو بۆ ئەوی (کەسێ ترومبێل بکارهیناى) دیاربکەت کو ل

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

بەر ئەوێ سەپاندنێ (تژیكرنا پانزینا ترومبێلێ) نە دكەت و ئەو سەپاندن گەلەك ژ هاریكارییا ئەوی پترە، ئاخفتنكەرێن گۆڤەرا بەهدینی ژی ئەڤێ چەندێ ب رەوا نزانن و رادبن دیاردكەن، كو ئەو هاریكاری یا هاتییە ئەنجامدان كارەكێ سروشتی نینە و ئەڤە گەلەك ژ ئەوێ هاریكارییا دەستپێكێ(دانا ترومبێلێ) زۆرترە، هەروەكی رێژا بكارهینانا ئەڤێ ستراتیجییێ ژ لایێ پشكداربوویێن گۆڤەرا بەهدینیڤە دگەهیتە(46%)ئەڤە ژی بۆ مە دیاردكەت كو ئەڤە باشترین رێكا سوپاسیكرنێیە، كو ئاخفتنكەرێن زمانێ كوردی و یێن بیانی پەنایێ بۆ ببەن دبارودوخەكێ ب ئەڤی رەنگیدا ل گۆڤەرا بەهدینی. د دویڤدا تێكەلكرنا ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ دهێن، ب رێژەیا (22%)، جهێ ئاماژە پێكرنێیە ئەڤ ستراتیجیەتە باراپتریا ژ ئەوان (IFID) كو تێكەلی ستراتیجیەتا سوپاسیكرنا سەپاندنێ دبن: (سوپاس بۆ تە برا، بەس ل بەر ئەوێ چەندێ نەدكەت، سوپاسییاتەدكەم، بەس بلا تە چ پانزین نەكربایێ ترۆمبێلا تەیە...هتد).

ستراتیجیەتا سێیێ یا بكارهاتی یا ئەڤی بارودۆخی ستراتیجیەتێن (IFID) نە،كو رێژەیا ئەوێ دگەهیتە (12%)ئانكو هندەك ژ پشكداران بكارەكێ رەوا دبینندەربرینێن (سوپاسییا تەدكەم، سوپاس بۆ تە ...هتد)، بهێنە بكارهینان و تێراهندێ بكەن، ل جهێ ئەوێ هاریكارییا ماددی بگریت. ل دوماهییێ ژی ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ،(سویندگوتن و لێبورینخواستن) دهێن، كو هەر ستراتیجیەتەك ب رێژەیا (10%)ژ پشكداران دهێت.

بارودۆخێ حەفتێ : سوپاسیكرنا كەسەكی بكەی كو دەمەكێ خۆیێ گرنگ بكارەكێ تەڤە بوراندبیت.

دبارودۆخەكێ ب ئەڤی شێوەیدا كو كەسەك وەختێ خۆ یێ گرنگ ب كارەكێ تەڤە ببورینیت، دێ تە پێدڤی ب چەندین ستراتیجیەتێن سوپاسیكرنێ كەت، داكو ئەوی قەری ل سەر ملێن خو راكەی، هەروەكی ستراتیجیەتێن د وێنەیێ حەفتێدا دیاردبن:

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

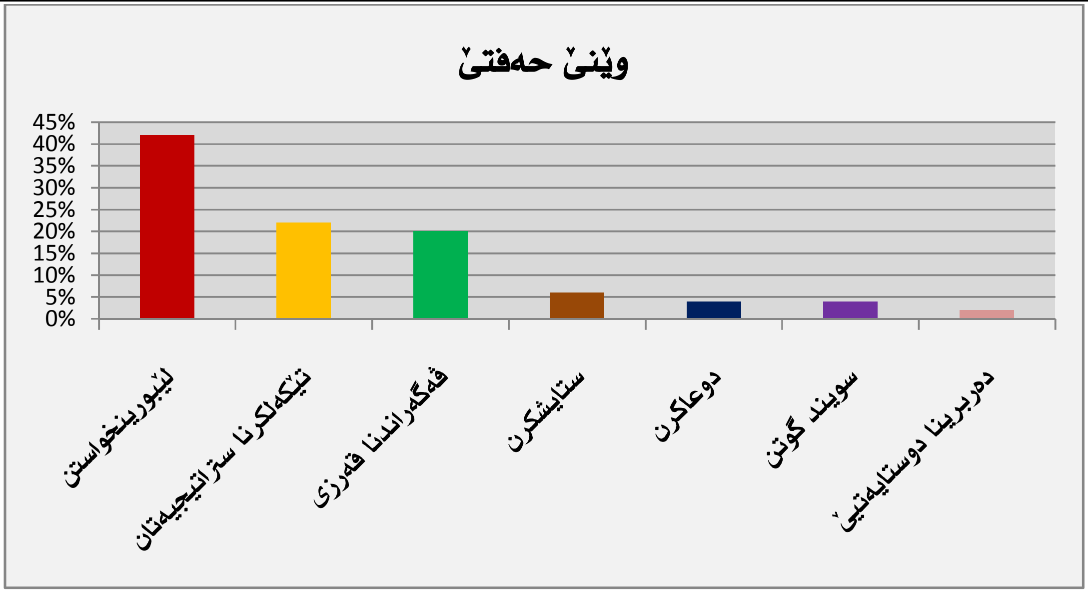

لڤێرێ ستراتیجیەتا بشێوەیەکێ بەرچاڤ و زۆربکارهاتی لێبورینخواستنە وەك کردارەکا سوپاسیکرنێ، رێژەیا بکارهاتنا ئەڤان دەربرینێن لێبورینێ ژلایێ پشکدارانڤە دگەهیتە (42%)، ژ ئەوان دەربرینێن لێبورینێ ژی کو ژلایێ پشکدارانڤە هاتینە بکارهینان. وەکی: (ببورە برا بخودێ من تۆ گیرۆکری، ژ دل داخوازا لێبورینێ دکەم،کو من وەختێ تەبری، قوسیری عەفیکە هەکە من تۆ تەئخیرکربی...هتد). جهێ ئاماژەپێکرنێیە د ئەڤی بارودۆخیدا ب هیچ رەنگەکی دەربرینێن سوپاسیکرنێ یێن (IFID) بتنێ نەهاتبوونە بکارهینان، دبیت ئەڤەژی ژ بەر ئەوێ ئێکێ بیت، کو خەلکێ گۆڤەرا بەهدینی بکارەکێ نەگونجای دبینن، ئەگەر کەسەك وەختەکێ خۆ یێ گرنگ بکەتە قوربانی کارەکێ، کەسەکێ دی، کو بتنێ دەربرینێن سوپاس و سوپاس بۆ تە بهێنە بکارهینان، لێ ژ هەژی ئاماژەدانێیە ئەڤ دەربرینیێن(IFID)یێن سوپاسیکرنێ ل گەل ستراتیجیەتێن تێکەل رەنگڤەداینە و هاتینە بکارهینان. وەکی ئەڤان دەربرینان:(سوپاس بۆ تە برا، بخودێ من گەلەك وەختێ تە بر، قوسیری عەفوکە برا ئەز مەمنونم ...هتد)، ئەڤ دەربرینێن تێکەل ژی ب رێژەیکا مەزن ل پلا دووێ هاتینە ب (11)پشکداربوویان کو دگەهیتە(22%).د دویڤدا ئاخفتنکەر هندەك جاران هەولددەن هوسا خۆ نیشانبدەن کو ژ ئەنجامێ ئەوێ هاریکارییێ قەرەك کەتە سەر ملێن ئاخفتنکەری و هندەك جاران هەولددەت ئەو قەری ب مێڤانکرنەکێ یان پێشکێشکرنەکێ یان دیاریەکێ ل سەر خۆ رابکەت، یان ژی هەر چ نەبیت بۆ هاریکاری دیاربکەت ب رێکا گوتنا سەرزاری کو ئەو بۆ قەردارێ ئەوی، ژ بەر ئەڤێ یەکێ هندەك ژ ئاخفتنکەرێن گۆڤەرا بەهدینی ئەڤێ

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسى)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

ستراتيجيەتا سوپاسيكرنێ ب رێكەكا رەها دبينن ژبۆ رازيكرنا كەسێ هاريكار، بەرامبەر ئەوێ قەنجييا ئەوى ئەنجامداى، هەرووەكى د داتايێن مەدا ديار،كو (20%) ژ پشكداران ئەڤ ستراتيجيەتە بكارهينايە. د دويڤدا هندەك ستراتيجيەتێن دى يێن سوپاسيكرنێ بشێوەيەكێ كێم هاتينە ديتن. وەكو ستايشكرن ب رێژەيا (6%)هاتييە بكارهينان ژلايێ پشكدارانڤە و دوعاكرن ب رێژەيا (4%)هاتييە ديتن و سويند گوتن ژى ب رێژەيا(4%)و ل دوماهييێ دەربرينا دوستايەتييێ ب رێژەيا (2%)هاتيە بكارهينان.

بارودۆخێ هەشتێ: كەسەك كارەكێ گران ب برازايێ خۆ بكەت و راببيت ب كردارا سوپاسيكرنێ.

بارودۆخێن ب ئەڤی شێوەى ستراتيجيەتێن جياواز د دويڤ خۆدا دهينن، چونكى ل ڤێرێ برازا و مامن و پەيوەندييێن ئەوان نێزيكى هەڤدوونە، ژ بەر ئەڤێ چەندێ هندەك دەربرين يان ستراتيجى ب كێمى دهێنە ديتن يان هەر ناهێنە دەربرينن, وەكى لێبورينخواستنێ كو ژلايێ پشكدارانڤە نەهاتييە بكارهينان، لێ ستراتيجيەتا سويندگوتنێ ب شێوەيەكێ زۆر هاتييە بكارهينان. هەرووەكى دوێنێ هەشتێدا ديار.

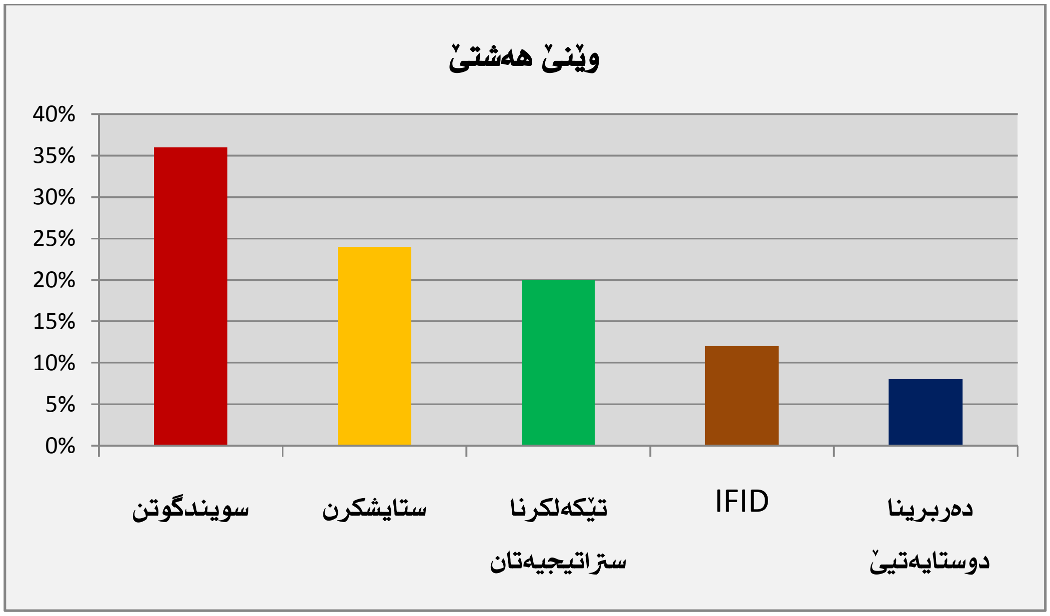

ستراتيجيەتا سويندگوتنێ ب شێوەكێ بەرچاڤ ژلايێ ئاخفتنكەرێن گۆڤەرا بەهدينيڤە دهێتە بكارهينان و ب تايبەتيژى دناڤبەرا دوو كەسێن نێزيكى هەڤدا ژ لايێ جڤاكيڤە، ژبۆ پشتگيريا ئەڤێ چەندێ ژى داتايێن مە دياردكەن، كو ب رێژەيا (36%)ژ سەدێ ژ پشكدارانستراتيجەتا

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

سويندگوتنێ ژبۆ دياركرنا سوپاسيكرنێ بۆ كەسێ بەرامبەر بكارهينايەنە. وەكى ئەڤان دەربڕينان:(وەلاهـ مام من تۆ گەلەك تەعباندى، ئەزبخودێ تۆ گەلەك ماندوى بووى، خودێ وەكيلە تە ئەڤرۆكە دەورێ خۆهينا...هتد). ستراتيجيەتا ب پلا دووێ يا زۆر بكارهاتى ژى ستايشكرنە، ل ڤێرێ كەسێن خودان پلەيەكا جڤاكى يا بلند ل گۆڤەرا بەهدينى زۆربەيا جاران ب ڕێكا مەدح و ستايشكرنا كەسەكێ دييێ پلەيا ئەوى كێمتر ب كريارا سوپاسيكرنێ ڕادبن، هەروەكى داتايێن مە شاهدييێ ل سەر ئەڤێ ڕاستييێ ددەن، كو بڕێژەيا (%24)ژ پشكداران، كو (مام) ن، هەولا بكارهينانا ستراتيجيەتا ستايشكرنێ دايە ژبۆ هاريكارى كو (برازا)يە. پاشى تێكەلكرنا ستراتيجيەتێن سوپاسيكرتێ دهێن ب ڕێژەيا(%20)، ئەو دەربڕينێن هاتينە تێكەلكرن ژى. وەكو:(سويند گوتن ل گەل دەربڕينا دوستايەتييێ وەكى:(من ئەڤرۆ تۆ گەلەك وەستاندى، عەزيزێ مامێ خۆ) ، ستايشكرن ل گەل دەربڕينا دوستايەتييێ. بۆ نموونە:(كەسێن وەكى تە دكێمن عەزيزێ مامێ خۆ... هتد). پاشى دەربڕينێن (IFID) دهێن ب ڕێژەيا (%12)كو هندەك ژ پشكداران ڕابووينە ب هەلبژارتنا دەربڕينێن مينا: (گەلەك سوپاس مام، سوپاس بۆ تە، گەلەك مەمنوون ...هتد) ژبۆ سوپاسيكرنا برازايێ خۆ. و ل دوماهييێ ژى ستراتيجيەتا نيشاندانا دوستايەتييێ دهێت. وەكى دەربڕينێن:(وەرە ڕوينەخوار عەزيزێ مامێ، خۆ بەس ماندى بكە مامۆ خولام... هتد،)كو ئاخڤتنكەرێن گۆڤەرا بەهدينى ئەڤێ ستراتيجيەتەژى ب شێوەيەكى ژ شێوەيان بكاردهينن ل جهێ پەيڤێن:(سوپاس، و سوپاسييا تە دكەم...هتد) هەروەكى دداتاياندا ديار ب ڕێژەيا (8٪) هاتييە.

ئەنجام

پشتى ڤەكۆلينا مە ب دوماهيك هاتى، ئەم گەهشتينە، ئەڤان ئەنجامێن ل خوارێ دياركرى:

1-د- بارودۆخێ بكارهينانا ستراتيجيەتێن سوپاسيكرنێدا ل دەمێ زڤراندنا پەرتووكا هەڤالێ خۆ يێ قوتابخانێ، دەربڕينێن سەر ب ئەڤان ستراتيجييانڤە هاتينە بكارهينان: دەربڕينێن ستراتيجيەتا (IFID) ڕێژەيا سەدييا ئەوێ(%56) و دەربڕينێن ستراتيجيەتێن تێكەل ب ڕێژەيا (%28) هاتينە بكارهينان و دەربڕينێن ستراتيجيەتا ڕێزلێگرتنێ، ب ڕێژەيا (%16)يە.

2-د- بارودۆخێ بكارهينانا ستراتيجيەتێن سوپاسيكرنێدا ژ لايێ دايكێڤە ل دەمێ كچكا ئەوێ مەساجى بۆ بكەت، ڕێژەيا دەربڕينێن سوپاسيكرنێ يێن بكارهاتى ب ئەڤى ڕەنگينە: دەربڕينێن ستراتيجيەتا دوعاكرنێ ب ڕێژەيا (%50)هاتينە بكارهينان و دەربڕينێن هەر دوو ستراتيجيەتێن (دەربڕينا دوستايەتييێ) و (تێكەلكرنا ستراتيجيەتان) ب پلەيا دووێ دهێت، ب هەمان ڕێژە هاتينە بكارهينان، كو

گوڤارازانكويا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وكومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

دبیتە(16%)، پاشی دەربڕینێن ستراتیجیەتا(IFID)ب ڕێژەیا (10%)دهێت و ل دوماهیكێ ژی دەربڕینێن ستراتیجیەتا لێبورینخواستنێ ب ڕێژەیا (8٪)دهێت.

3- د بارودۆخێ سوپاسیكرنا كەسەكیدا ل دەمێ ڤەگەڕاندنا قەرێ ئەوی، دەربڕینێن ئەڤان ستراتیجیێن سوپاسیكرنێ هاتینە بكارهینان: دەربڕینێن ستراتیجیەتێن تێكەل ب پلەیا ئێكێ دهێت، ب ڕێژەیا (36%)، پاشی دەربڕینێن ستراتیجیەتا ڤەگەڕانا قەرێ د دویڤدا دهێت، ب ڕێژەیا (24%)، پاشی دەربڕینێن ئەڤان ستراتیجیان دهێت: دەربڕینێن ستراتیجیەتا دوعاكرن، ب ڕێژەیا (22%)دهێت و دەربڕینێن ستراتیجیەتا لێبورینخواستنێ ب ڕێژەیا (12%) دهێت و دەربڕینێن ستراتیجیەتێن (IFID)ب ڕێژەیا (4%)دهێت و ل دوماهییێ ژی دەربڕینێن ستراتیجیەتا سوپاسیكرنا سەپاندنێ ب ڕێژەیا (2%) دهێت.

4- د بارودۆخێ كەسەك جلوبەرگێن جەژنێ بۆ زارۆكێن كەسەكێ هەژار بكریت و كەسێ هەژار ب سوپاسیكرنێ ڕاببیت، دەربڕینێن ئەڤان ستراتیجیا سوپاسیكرنێ هاتینە بكارهینان: دەربڕینێن ستراتجیەتا دوعاكرنێ ب پلەیا ئێكێ دهێت، ب ڕێژەیا (58%)دهێت و تێكەلكرنا ستراتیجیەتان ب ڕێژەیا (20%)دهێت ، پاشی دەربڕینێن ستراتیجیەتا ستایشكرنێب ڕێژەیا (16%)دهێت و ل دوماهیكێ ژی دەربڕینێن ستراتیجیەتێن (IFID) ب ڕێژەیا (6%)دهێت.

5-- د بارودۆخێ سوپاسیكرنا مامۆستایەكیدا كو بێ بەرامبەر وانە ژبۆ زارۆكێن كەسەكی شرۆڤە و ڕوهن كربن. ڕێژەیا دەربڕینێن بكارهاتییێن سەر ب ستراتیجییێن سوپاسیكرنێڤە ئەڤەنە: ڕێزلێگرتن(26%)،تێكەلكرنا ستراتیجیەتان(20%)، ستایشكرن(18%)، سوپاسیكرنا سەپاندنێ(12%)، (IFID)(8%)،دوعاكرن(8%)، ڤەگەڕاندنا قەرێ(8%).

6- د ئەوی بارودۆخیدا، ل دەمێ سوپاسیكرنا كەسەكی بكەی، كو ترۆمبێلا ئەوی بۆ كارەكێ بچویك بكارهینابیت و پانزینا ئەوێ تژی كربیت. ڕێژەیا دەربڕینێن بكارهاتییێن سەر ب ستراتیجییێن سوپاسیكرنێڤە ئەڤەنە: سوپاسیكرنا سەپاندنێ(46%)، تێكەلكرنا ستراتیجیەتان(22%)،IFID (12%)، سویندگوتن(10%)، لێبورینخواستن(10%).

7- د ئەوی بارودۆخیدا، ل دەمێ سوپاسیكرنا كەسەكی بكەی كو دەمەكێ خۆیێ گرنگ ب كارەكێ تەڤە بوراندبیت. ڕێژەیا دەربڕینێن بكارهاتییێن سەر ب ستراتیجییێن سوپاسیكرنێڤە ئەڤەنە: لێبورینخواستن(42%)، تێكەلكرنا ستراتیجیەتان(22%)، ڤەگەڕاندنا قەرزێ(20)، ستایشكرن(6%)، دوعاكرن(4%)، سویندگوتن(4%) و دەربڕینا دوستایەتییێ(2%).

8- د بارودۆخێ كەسەك كارەكێ گران ب برازایێ خۆ بكەت و ڕاببیت ب كردارا سوپاسیكرنێ.

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

رێژەیا دەربڕینێن بکارهاتییێن سەر ب ستراتیجییێن سوپاسیکرنێڤە ئەڤەنە: سویندگوتن(36%)، ستایشکرن(24٪)، تێکەلکرنا ستراتیجیەتان(20%)، IFID(12%)، دەربڕینا دوستایەتییێ(8%).

ژێدەر

-Agyekum, K. 2010.The Sociolinguistics of Thanking in Akan. *University of Ghana, Ghana. Nordic Journal of African Studies 19(2): 77–97 (2010).*

-Ahar, V. &Eslami-Rasekh, A. (2011). “The Effect of Social Status and Size of Imposition on the Gratitude Strategies of Persian and English Speakers”. *Journal of Language*

-Altalhi. 2014. Speech act of thanking and thanking responses by Hijazi females. A research paper for the degree master of arts. Ball state University Muncie, Indiana.

-Al-Zubaidi, N. (2012). *Expressions of gratitude in americanenglish and iraqiarabic*. (1st ed., p. 376). LAP LAMBERT Academic Publishing.

-Bach, K. & Harnish, R. (1979). *Linguistic communication and speech acts.* Cambridge: The MIT Press.

-Cheng, S. W (2005)"An exploratory cross-sectional study of interlanguage pragmatic development of expressions of gratitude by Chinese learners of English." PhD (Doctor of Philosophy) thesis, University of Iowa, 2005.http://ir.uiowa.edu/etd/104.

-Cheng, S.W. (2010). “A Corpus-based Approach to the Study of Speech Act of Thanking”. *Concentric: Studies in Linguistics* 36(2), 257-274.

-Coulmas, F. (1981). “Poison to your soul”: Thanks and apologies contrastively viewed.In F. Coulmas (Ed.), *Conversational routine* (pp. 69-91). The Hague, Netherlands: Mouton.

-Eisenstein, M. and Bodman, J. (1986). “I very appreciate”: Expressions of Gratitude by Native and Non-native speakers of American English.” Applied Linguistics 7, 2: 167-185.

-Eisenstein, M. and Bodman, J. (1995). Expressing gratitude in American English. In G. Kasper & S. Blum-Kulka (Eds.), Interlanguage pragmatics (64 – 81). NY: Oxford University Pres.

-Haverkate, H. 1988. Toward a typology of politeness strategies in communicative interaction. Multilingual 7: 385- 409.

-Intachakra, S. (2004). Contrastive pragmatics and language teaching: apologies and thanks in English and Thai* T. *RELC Journal*, *35*(1), 37-62.

-Jaradat, A. A. (2014). The Linguistic Variants of Allah Expressions in Jordanian Arabic. *Cross-Cultural Communication*, *10*(1).

-Javier F D Pérez D. 2005. The speech act of thanking in English. Differences between native and nonnative speakers behavior. Universidad de Jaén

-Jung. 1994. Speech Acts of "Thank You" and Responses to It in American English. Paper presented at the Annual Meeting of the American Association for Applied Linguistic.

-Kasper, G. (1992). “Pragmatic Transfer”. *Second Language Research* 8(3), 203-231.

-MORSI, R. 2010. THE SPEECH ACT OF THANKING IN EGYPTIAN ARABIC. A RESEARCH PAPERFOR THE DEGREE MASTER OF ARTS TESOL. BALL STATE UNIVERSITY MUNCIE, INDIANA.

-Nadia. 2015. Thanking Formulae in English and Spanish: A Pilot Study. UNIVERSIDAD DE JAÉN Facultad de Humanidades y Ciencias de la Educación

-Najim, H. 2017. The speech act of thanking. University of AL-Qadisiya

-Odlin, T. (1989). *Language Transfer. Cross-Linguistic Influence in Language Learning*. Cambridge: CUP.

-Taguchi, N. (2008). “Cognition, Language Contact, and the Development of PragmaticComprehension in a Study-Abroad Context”. *Language Learning* 58(1), 33-71.

-Thomas, J. (1983). “Cross-cultural Pragmatic Failure”. *Applied Linguistics* 4(2), 91-112

-Wolfson, N. (1989a). *Perspectives: Sociolinguistics and TESOL*. Cambridge, Massachusetts: Newbury House.

https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

الخلاصه

تعبر عبارات الشكر جزء مهما من افعال الكلام في التداولية. ان البحث الاتي تحت عنوان "عبارات الشكر في اللغة الكردية يهدف الى دراسة تعابير الشكر في اللهجة البهدينية والى معرفة الاستراتيجيات المستخدمة في مناسبات محددة. واستخدم الباحث المنهج الوصفي التحليلي و كذلك استخدم الاحصاءات للوصل الى نسبة استخدام كل استراتبجية

ان هدف هذا البحث هو تحديد الاستراتيجيات الاكثر استخداما من قبل المتكلمين و كذلك تحديد النسبة المئوية لكل استراتيجية. وتوصل الباحث عدة استنتاجات . يتالف البحث من مقدمة وفصلين . يتناول الفصل الاول تعريف الشكر والتداولية وعلاقة الشكر بالتداولية واستراتيجيات الشكر . بينما يتناول الفصل الثاني تعابير الشكر في اللغة الكردية

Thanking Expressions in Kurdish Language

DR. SHERZADSABRI ALIand AYADFAYZALLAHOTHMAN
College of Basic Education, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

Thanking is one of the most important verb of speech act in pragmatics. The present research entitled “Thanking Expressions in Kurdish Language” aims at investigating thanking expressions in Bahdenan area and preferred strategies used in certain occasions. The researcher adopted descriptive analytical approach and used statistic to reach the ratio of each strategy.

The main aim of the present research is to specify the most preferred strategy used by the speakers and to specify the percentage of each strategy. The researcher has come up with many findings. The research consists introduction and two chapters. The first chapter deals with thanking and pragmatics and it contains the definition of thanking, its relation to pragmatics and thanking strategies. The second chapter deals with thanking expressions in Kurdish language.

گوڤارازانکویا دهوك، پەربەندا:22، ژمارە:1، (زانستێن مروڤایەتی وکومەلناسی)، بپ148-178، 2019
https://doi.org/10.26682/hjuod.2019.22.1.8

راپرسی

ئەڤ راپرسییە هاتییە دروستکرن ژبۆ ئاخفتنکەرێن زمانێ کوردی یێن گوڤەرا بەهدینی ژبۆ هندەك بارودۆخان کو ب کریارا سوپاسیکرنێ بۆ کەسێ بەرامبەر دێ رابن ، لەورا ئەوێ هزرێ بکە کو بەرسڤێن تە هەر وەکی ئاخڤتنا ڕاستەقینەیا تە بن یا کو د ژیانا ڕۆژانەدا بکاردهینی:

ڕەگەز: أ- نێر   ب- مێ

ل خوارێ دێ داخواز ژ هەوە هێتەکرن ب پێرابوونا سوپاسییێ د 8 بارودۆخێن جیاوازێن سوپاسیکرنێدا، هیڤییە ب شێوەکێ ڕاستەقینە سوپاسی بهێتە کرن پشتی پەیڤا(تۆ):

- ئەگەر تە پەرتووکا هەڤالێخۆ بۆ ماوەیێ چەند ڕۆژان بکارهینابیت، ل دەمێ زڤراندنا پەرتووکێ دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ: ________________

- ئەگەر زارۆکەکێ تە مەساجی بۆ تە بکەت دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ: _________________

- ئەگەر تە قەرەك ژ کەسەکی کربیت و ل دەمێ زڤراندنا قەری دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ: _________________

-ئەگەر ژلایێ ماددیڤە یێ لاوازبی و کەسەکی جلوبەرگێن جەژنێ ژبۆ زاروکێن تەکڕین، دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ:________________

-ئەگەر مامۆستایەکی بێ بەرامبەر وانە ژبۆ زاروکێن تە ڕوهن و شرۆڤەکرن، دێ ب چ شێوە سوپاسییا مامۆستای کەی؟

تۆ:________________

-ئەگەر کەسەکی ترومبێلاتە بۆ کارەکێ بچیك بکارهینابیت و تژی پانزین کربیت، دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ:________________

-ئەگەر کەسەکی دەمێ خۆ یێ گرنگ ب کارەکێ تەڤە بوراندبیت، دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ: _______________

-ئەگەر تە کارەکێ گران ب برازایێ خۆ کربیت، دێ ب چ شێوە سوپاسییا ئەوی/وێ کەی؟

تۆ _______________